

ॐ
P. 12/51
P. 92041

॥ श्री जिनाय नमः ॥

(गूर्जर भाषांतर सहितं)

॥ श्री मृगांक चरित्रं प्रारभ्यते ॥

(करुता-श्रीऋधिचंद्रजी)

ॐ ॐ ॐ ॐ ॐ

छापी प्रसिद्ध करनार-विठलजी हीरालाल लालन (जामनगरवाळा)

आ पुस्तक घोटाना भास्करोदय प्रेसमां छाप्युं

Serving JinShasan

086647

gyanmandir@kobatirth.org

चरित्र-

॥ श्री जिनाय नमः ॥

(गूर्जरभाषांतरसहितं)

॥ श्री मृगांकचरित्रं प्रारभ्यते ॥

(कर्ता—श्रीऋद्धिचंद्रजी)

छापी प्रसिद्ध करनार—विठलजी हीरालाल लालन--(जामनगरवाळा)

श्रीपार्श्वः प्रत्यहं जीयात् स श्रीमान् वसुधातले । प्रोद्यद्गुणालिसद्दाम पार्श्वसेवितपार्श्वकः ॥ १ ॥

यो ददाति महद्भद्रं भव्यानां भीतिभञ्जनः । भास्वद्भानुसमाकारो निजवंशमरुत्पथे ॥ २ ॥ युग्मं ॥

अर्थः—सकल गुणना धाम, पार्श्व नामना यक्ष्मणी सेवायेलां छे पडखां जेना, भव्यात्माओनी भीतिने भांगवावाळा, महान् कल्याणकारी, पोताना वंशरूपी आकाशमां देदीप्यमान सूर्यसमान एवा श्रीमान् पार्श्वप्रभु हमेशां जयवंता वर्तो ? ॥ १-२ ॥

भारति ! भारतीं स्फारां दद्यास्त्वमेव सत्वरम् । सुराणामपि शर्मौघप्रदामेवामृतप्रभाम् ॥ ३ ॥

મૃગાંક

॥ ૨ ॥

અર્થ:—હે સરસ્વતિ ! દેવતાઓને પણ સુખના સમૂહ આપનારી, અમૃત જેવી અને વિસ્તારવાળી એવી વાણી તું મને તુરત આપ ? ॥ ૩ ॥

સચ્ચરિત્રં મૃગાઢ્ઢસ્ય કરિષ્યેઽહં જનપ્રિયમ્ । નત્વા સ્વગુરુપાદાબ્જં નિર્મલદ્યુતિભાસુરમ્ ॥ ૪ ॥

અર્થ:—નિર્મલ કાંતિથી દેદીપ્યમાન એવા પોતાના ગુરુમહારાજના પદકમલને નમીને સજ્જન-પ્રિય એવું મૃગાંકનું ચરિત્ર હું કરીશ. ॥ ૪ ॥ ગુરુના બહુમાન તરીકે શિષ્યોની દૃશ્ય અજ્ઞાન તિમિર અંધારામાં સર્વોદ્ધિ પણ સાધ્ય ॥ =

જમ્બૂદ્વીપેઽત્ર ભરતક્ષેત્રં વિશ્વવિભૂષણમ્ । નદીપર્વતસદ્ગ્રામદ્રઙ્ગશ્રેણિસમન્વિતમ્ ॥ ૫ ॥

અર્થ:—આ જંબૂદ્વીપમાં જગત્ના ભૂષણસમાન નદી, પર્વત, સારાં ગામ તથા સુંદર શહેરોના સમુદાયે કરી યુક્ત એવું ભરતક્ષેત્ર છે. ॥ ૫ ॥

તત્રાસ્તિ નગરી રમ્યા વારાણસી જનાકુલા । પ્રોત્તાલવપ્રપરિલા વાપીકૂપસરોઽન્વિતા ॥ ૬ ॥

અર્થ:—તે ભરતક્ષેત્રમાં સુંદર, જન-સમૂહથી અલંકૃત તથા ઊંચા કિલ્લાઓ, શાહઓ, વાવો, કુવાઓ અને સરોવરોથી યુક્ત એવી વારાણસી નામે નગરી હતી. ॥ ૬ ॥

વિહારવર્ણવામાઙ્ગીવાગ્મીવારણવાજિભિઃ । વણિગ્વાચંયમવૃન્દવૈદૈશ્ચ પરિશોભિતા ॥ ૭ ॥ યતઃ—

ચરિત્રમ્

॥ ૨ ॥

અર્થ:—વઢી તે નગરી વગીચાઓથી, અઢારે વર્ણથી, સ્ત્રીઓથી, વક્તાઓથી, હસ્તિઓથી, ઘોડાઓથી, વણિકોથી, મુનિવંદોથી અને વૈદ્યોથી અત્યંત શોભતી હતી. ॥ ૭ ॥ કહ્યું છે કે—

વાપીવપ્રવિહારવર્ણવનિતા વાગ્મી વનં વાટિકા, વૈદ્યો વિપ્રકવારિવાદિવિબુધા વેદ્યા વણિગ્ વાહિની ।
વિદ્યા વીરવિવેકવિત્તવિનયા વાચંયમા વલ્લિકા, વસ્ત્રં વારણવાજિવેસરવરં રાજ્યં ચ વૈઃ શોભતે ॥ ૮ ॥

અર્થ:—વાવ, કિલ્લા, બાગ, અઢારે વર્ણ, સ્ત્રીઓ, વક્તા, વન, વાડી, વૈદ્ય, વિપ્ર, જઝાશયો, પંડિતો, વેદ્યા, વણિક, સેના, વિદ્યા, વીર, વિવેક, ધન, વિનય, મુનિવર, નટીઓ, વસ્ત્ર, હાથી, ઘોડા, સ્વચ્છર વિગેરેથી રાજ્ય શોભે છે. ॥ ૮ ॥

રાજ્યં ચકાર તસ્યાં સદ્ મકરધ્વજમૂપતિઃ । રૂપેણ જિતકન્દર્પ્પઃ પ્રતાપ્રાક્રાન્તભાસ્કરઃ ॥ ૯ ॥

અર્થ:—ત્યાં પ્રતાપે કરીને દબાવેલો છે સૂર્યને જેણે, અને રૂપે કરીને કામદેવને જેણે એવો મકરધ્વજ નામે રાજા રાજ્ય કરતો હતો. ॥ ૯ ॥

ન્યાયવહ્લીપયોવાહઃ કામધર્મ્માર્થતત્પરઃ । વિશુદ્ધકુલસમ્મૂતઃ શસ્ત્રશાસ્ત્રાન્ધિપારગઃ ॥ ૧૦ ॥

અર્થ:—તે રાજા ન્યાયરૂપી વેલહીને પોષણ કરવામાં મેઘસમાન, ધર્મ અર્થ અને કામમાં તત્પર, વિશુદ્ધ કુલમાં ઉત્પન્ન થયેલો અને શસ્ત્ર તથા શાસ્ત્રરૂપી સમુદ્રનો પારંગત હતો. ॥ ૧૦ ॥

તસ્કરો यस્ય દેશેષુ બન્ધનં નાસ્તિ કુત્રચિત્ । રોગશોકકરશ્ચૈવ ભયં વૈરં પરસ્પરમ્ ॥ ૧૧ ॥

અર્થ:—જેના દેશમાં તસ્કર, બંધન, રોગ, શોક, કર, ભય અને પરસ્પર વૈરભાવ વિગેરે કંઈ નહોતું. ॥ ૧૧ ॥

સચિવસ્તસ્ય વિખ્યાતો વર્ત્તેતેસ્મ મહીપતેઃ । સુબુદ્ધિરિતિ નામ્ના હિ કુશાગ્રબુદ્ધિઃ કુદ્ધિભૃત્ ॥ ૧૨ ॥

અર્થ:—તે રાજાને કુશાગ્ર બુદ્ધિવાળો અને સુપ્રસિદ્ધ એવો સુબુદ્ધિ નામે પ્રધાન હતો. ॥ ૧૨ ॥

રાજ્યભારધરો નિત્યં સર્વશાસ્ત્રવિશારદઃ । પરચિત્તસ્ય સદ્ગુણજ્ઞાતા ભોગ્યકભોગકઃ ॥ ૧૩ ॥

અર્થ:—બઢી તે પ્રધાન રાજ્યભારને હમેશાં વહન કરવાવાળો, સર્વ શાસ્ત્રમાં પારંગત, પરના હૃદયને જાણવાવાળો તથા ભોગ્ય વસ્તુને ભોગવનારો હતો. ॥ ૧૩ ॥

નિમ્નસાગરગમ્ભીરો બુદ્ધ્યા ચ ધીષણોપમઃ । સમગ્રગુણસંયુક્તો જનનાં મોહકારકઃ ॥ ૧૪ ॥

અર્થ:—બઢી તે પ્રધાન મહાન્ સાગરજેવો ગંભીર, બુદ્ધિમાં બૃહસ્પતિ જેવો અર્થાત્ સર્વ ગુણોષ્ કરી સહિત એવો લોકોને મોહ પમાડનારો હતો. ॥ ૧૪ ॥

તસ્ય રાજ્ઞઃ પ્રિયા રેજે નામ્ના મદનવલ્લભા । સમગ્રગુણમઞ્જૂષા રૂપેણ મદનપ્રિયા ॥ ૧૫ ॥

અર્થ:—તે રાજાની સર્વ ગુણની પેટીરૂપ તથા રૂપે કરી રતિજેવી મદનવલ્લભા નામે પ્રિયા શોભતી હતી. ॥ ૧૫ ॥

તસ્યા વદનમાભાતિ રજનીશસમપ્રભમ્ । સુધૌતધામસદ્ધામ પદ્મપત્રસુલોચનમ્ ॥ ૧૬ ॥

અર્થ:—તેણીનું વદન ચંદ્રમાની કાંતિજેવું તથા અમૃતના ભાજનસરખું તેજસ્વી અને પદ્મપત્ર જેવાં છે લોચન જેનાં એવું શોભતું હતું. ॥ ૧૬ ॥

સા ભાતિ ભુવને રમ્યા શીલેન જનકાત્મજા । સર્વશૃંગારસંયુક્તા ચાતુર્યગુણશોભિતા ॥ ૧૭ ॥

અર્થ:—વહી તેણી સર્વ પ્રકારના શૃંગારથી સંયુક્ત, ચાતુરીથી શોભિતી તથા શીલથી સીતાનીપેઠે મહેલમાં શોભતી હતી. ॥

તસ્યા: સૂનુ: સદા રેજે રૂપસુન્દરનામત: । વિનયાદિગુણાધાર: સમગ્રસુકલાન્વિત: ॥ ૧૮ ॥

અર્થ:—તેણીનો વિનયાદિ ગુણોવાળો તથા સર્વ ઉત્તમ કલાઓથી યુક્ત એવો રૂપસુંદર નામે પુત્ર હમેશાં શોભતો હતો. ॥

રૂપેણ જિતદેવેન્દ્ર: શસ્ત્રવિદ્યાવિભૂષિત: । શાસ્ત્રાલંકારશિલ્પજ્ઞ: પ્રસિદ્ધબુધસેવિત: ॥ ૧૯ ॥

અર્થ:—વહી રૂપવદે કરીને દેવેન્દ્રને પણ જીતવાવાળો, શસ્ત્રવિદ્યાથી અલંકૃત, શાસ્ત્રાલંકાર તથા શિલ્પકલા જાણવાવાળો તે કુમાર પ્રસિદ્ધ પંડિતોથી સેવિત હતો. ॥ ૧૯ ॥

તસ્ય શરીરમાભાતિ રમ્ભાગર્ભાતિકોમલમ્ । લસલ્લક્ષણસંયુક્તં કલ્યાણવિમલદ્યુતિ ॥ ૨૦ ॥

અર્થ:—તે કુમારનું શરીર કેળના ગર્ભસમાન કોમલ, દેદીપ્યમાન ગુણોથી સંયુક્ત અને સુવર્ણના જેવી કાંતિવાળું શોભતું હતું. ॥ ૨૦ ॥

તસ્યાં વસતિ દાતા હિ શ્રેષ્ઠી કુસુમસારકઃ । પરિવારેણ સંયુક્તઃ વિખ્યાતઃ ક્ષિતિમણ્ડલે ॥ ૨૧ ॥

અર્થઃ — તે નગરમાં પરિવારથી વીંટલાયેલો અને જગત્માં સુપ્રસિદ્ધ તથા સ્વરેશ્વર દાનેશ્વરી એવો કુસુમસાર નામે શેઠ વસતો હતો. ॥ ૨૧ ॥

जनव्रजेषु कल्पद्रुद्रव्येण धनदोपमः । धर्मकर्मविधो दक्षः रूपेण रतिवल्लभः ॥ २२ ॥

અર્થઃ—વઢી તે શેઠ માણસોના સમૂહમાં કલ્પવૃક્ષજેવો, દ્રવ્યમાં કુબેરજેવો, ધર્મકાર્યમાં દક્ષ અને રૂપમાં કામદેવજેવો હતો. ॥ ૨૨ ॥

तस्यास्ति रमणी रम्या स्वयंप्रभाभिधा शुभा । केलीवत्कोमलाङ्गी च कलाकलापधारिका ॥ २३ ॥

અર્થઃ—તે શેઠની કદલીજેવા કોમલ અંગવાઢી અને શુભ કલાઓમાં પારંગત તથા સુંદર સ્વયંપ્રભા નામે પત્ની હતી.

विराजते मुखं तस्या विकस्वरकजप्रभम् । सद्दन्तनयनैर्युक्तमर्चितं जनदृक्कजैः ॥ २४ ॥

અર્થઃ—તેણીનું મુખ દાંત અને ચક્ષુથી યુક્ત વિકસ્વર કમલના જેવું માણસોની દૃષ્ટિરૂપી કમલોથી અર્ચિત થયું થકું શોભતું હતું. ॥ ૨૪ ॥

तस्याः कुक्षौ समुत्पन्नो मृगाङ्गो मृगनेत्रजित् । गत्या तर्जितमत्तेभो वक्त्रेण यामिनीपतिः ॥ २५ ॥

अर्थः—तेणीनी कृषिथी नेत्रोवडे मृगने जीततो, गतिथी मत्त हस्तिनो तिरस्कार करतो अने चहेराए करी चंद्रमाने हरावतो मृगांक नामे पुत्र उत्पन्न थयो. ॥ २५ ॥

वृद्धिं प्राप कुमारोऽसौ यावदेवाष्टवार्षिकः । मुक्तः पित्रा गुरुपान्ते कलाग्रहणहेतवे ॥ २६ ॥ यतः—

अर्थः—अनुक्रमे वृद्धि पामीने ए कुमार ज्यारे आठ वर्षनो थयो त्यारे पिताए कळा शीखवा माटे तेने गुरुपासे मोकल्यो. ॥ २६ ॥ केमके—

माता शत्रुः पिता वैरी येन बालो न पाठितः । न शोभते सभामध्ये हंसमध्ये वको यथा ॥ २७ ॥

अर्थः—जे माता पिता बालकने भणावता नथी ते शत्रु समजवा, कारणके हंसना टोळामां जेम कागडो तेम ते अपठित बालक पण शोभतो नथी. ॥ २७ ॥

लालयेत् पञ्च वर्षाणि अष्ट वर्षाणि पाठयेत् । प्राप्ते तु षोडशे वर्षे पुत्रं मित्रं समाचरेत् ॥ २८ ॥

अर्थः—पुत्रनुं पांच वर्ष सुधि लालन करवुं, आठमे वर्षे अभ्यास कराववो अने शोळ वर्षनो ज्यारे पुत्र थाय त्यारे मित्रनी समान गणवो. ॥ २८ ॥

अथ तत्रैव नगरे धनञ्जयो महर्द्धिकः । वसति प्रमदा तस्य प्रिया धनवती शुभा ॥ २९ ॥

अर्थः—हवे तेज नगरमां एक धनंजय नामे शेठ रहेतो हतो, तेने धनवती नामे सुंदर पत्नी हती. ॥ २९ ॥

તયોઃ પુત્રી ગુણશ્રેણિઃ પદ્માવતી કજેક્ષણા । તદ્દિને સાપિ મુક્તા ચ પઠનાય નિરાલસા ॥ ૩૦ ॥

અર્થઃ—તેઓની ગુણની શ્રેણિ રૂપ અને કમલિની જેવો ચંદ્રવાળી પદ્માવતી નામે પુત્રી હતી. તેણીને પણ તેજ દિવસે ત્યાંજ મળવા મોકલી ॥ ૩૦ ॥

પદ્માવતીમૃગાઢ્ઢૌ તૌ કલાભ્યાસં પ્રકુર્વતઃ । ક્ષીરનીરનિભા નિત્યમાસીત્પ્રીતિસ્તયોર્મિથઃ ॥૩૧॥ યતઃ—

અર્થઃ—કલાભ્યાસ કરતાં પદ્માવતી અને મૃગાંક વચ્ચે પરસ્પર ક્ષીર અને નીરની પેઠે પ્રીતિ થઈ. ॥ ૩૧ ॥ કેમકે—

“પય પાની ઉપર મિલે અંતર મિલો નહીર । કિં ઉમરાલ નોરહ તજી કિં ઉ ગહી પીડ સુષીર ॥૩૨॥

ષીરવારિ સ્યું પ્રીતિ અતિ ઇહ જાનત સવ કોય । કરત જુદાઈ હંસખલ ધલથિં કહા ન હોય ” ॥૩૩॥

અર્થઃ—સ્ત્રી અને નીર સાથે મળેલ હોય તેમાં પણ હંસ છે તે નીરને તજીને સ્ત્રી પી જાય છે. સ્ત્રી અને નીરની પ્રીતિ અતિ છે એમ સહુ કોઈ જાણે છે, પણ સ્ત્રી એવો હંસ જૂદા કરે છે, કેમકે સ્ત્રી થું નથી થતું? ॥ ૩૨-૩૩ ॥

एकस्मिन्समये तस्मिन्ननध्यायः समागतः । छात्रपठनशालायां स्थिता पद्मावती स्वयम् ॥ ૩૪ ॥

અર્થઃ—એક દિવસે રજાનો દિવસ આવ્યો ત્યારે તે શાળામાં માત્ર પદ્માવતી એકલી બેઠી હતી. ॥ ૩૪ ॥

पुत्रः कुसुमसारस्य क्रीडां कर्तुं गृहे गतः । स्मृत्वा पद्मावतीं चित्ते चलितः स्नेहनोदितः ॥ ૩૫ ॥

अर्थ:—ते समये कुसुमसार शेटनो पुत्र मृगांक क्रीडा करवाने घरे गयेलो त्यांथी पद्मावतीने संभारीने स्नेहथी स्फुस्ति थयो थको चाल्यो. ॥ ३५ ॥

व्रजन् मार्गे च मिलितः धनञ्जयो धनैर्भृतः । अशीतिकपर्दान् तस्मै स ददौ स्वसुताकृते ॥ ३६ ॥

अर्थ:—मार्गे चालतां धनवान् शेट धनंजय मल्या, तेणे मृगांकने एंसी कोडीओ पोतानी पुत्री पद्मावती माटे आपी. गृहीतस्तेन कूष्माण्डपाको वर्त्मनि गच्छता । कथयिष्यति सा किं मामिति विचिन्त्य भक्षितः ॥ ३७ ॥

अर्थ:—रस्ते चालतां ते कोडीओ बेचीने मने ते श्रुं कहेवानी हती एम विचारीने कोळां-पाक लइने खाइ गयो. ॥ ३७ ॥
पद्मावतीसमीपे स भक्षयित्वा गतस्ततः । तया प्रश्नः कृतस्तस्य, भक्षितं भोस्त्वयाद्य किम् ? ॥ ३८ ॥

अर्थ:—ते खाइने पद्मावती पासे गयो त्यारे तेणीए पूछ्युं के अरे ! तें आजे श्रुं खाधुं छे ? ॥ ३८ ॥
कुमारस्तामुवाचैवं दत्ताशीतिकपर्दकाः । तव पित्रा त्वदर्थं च मम हस्तेऽतिरागतः ॥ ३९ ॥

अर्थ:—त्यारे कुमारे कीधुं के तारा पिताए स्नेहथी मने तारा माटे एंसी कोडी आपेल, ॥ ३९ ॥
विक्रीय तान् मया सर्वान् लात्वा कूष्माण्डपाककम् । भक्षितः स्वादतो नूनं भुक्त्वा चाहमिहागतः ॥

अर्थ:—ते सर्व कोडीओ बेचीने में कोळां-पाक लीथो अने स्वादपूर्वक खाइने हुं अहिं आव्यो हुं. ॥ ४० ॥

इत्युच्छेदः—मित्रता वर्धयान्नाद्यारणेच्छे—} भाषुने भवतावयु—आप्युञ्जने लेबु—सुख दुःखिनी पात देहो अम सांभली—

मृगांक

॥१०॥

तत् श्रुत्वा कुपिता सा चोवाच वक्त्रेण तत्पुरः । नैतत् कार्यं हि मित्राणामेकाकित्वेन भोजनम् ॥

अर्थः—ते सांभलीने कोपातुर थइ थकी रोषयुक्त मुखथी तेणी बोली के एकाकी भोजन करी लेबुं ते मित्रनुं कार्य नथी.

पश्चादुवाच सा बाला मृगाङ्गकुमरं प्रति । पुनः किं ते मया वाच्यं स्वोदरं भरितं त्वया ॥ ४२ ॥

अर्थः—वली तेणीए मृगांककुमारने कीधुं के पोतानुं पेट भरीने हवे तुं मने कहे छे, तेम ॥ ४२ ॥ आया ओरल पैरा अन पेट भरामादे इत्युच्छेदः

भक्ष्यलेशोऽपि मह्यं च न दत्तस्त्वयकाऽधम ! । शिक्षां ददामि किं ते च नूनं मैत्र्यात् पुनः पुनः ॥

अर्थः—वली हे अधम ! जरा पण खावानुं मने न आप्युं तेथी खरेखर हवे तने मित्रता होवाथी थुं शिक्षा करुं ? ॥ ४३ ॥

यदा भवन्ति मत्पार्श्वे कपर्दाः कुमर ! शृणु । तदाहं भूषणं रम्यमकार्षे कर्णकुण्डलम् ॥ ४४ ॥

अर्थः—जो मारा पासे ते कोडीओ होत तो हे कुमार ! सांभळ ? के हुं तेना कानना सुंदर कुंडलो करावत . ॥ ४४ ॥

श्रुत्वेति वचनं तस्याः खेदखिन्नोऽभवच्छिशुः । अनया मयि मित्रत्वं साम्प्रतं न विचारितम् ॥ ४५ ॥

अर्थः—एम सांभलीने ते मृगांककुमार खेदवान् थयो थको विचारवा लाग्यो के आ मारी मित्रतानो हाल विचार करी शके तेम नथी. ॥ ४५ ॥

विमृश्येत्येव स शावो मौनं कृत्वा स्थितस्ततः । भविष्यति मदायत्ता शिक्षां दास्ये यदा तदा ॥ ४६ ॥

चरित्रम्

इति मृगांक
चरित्रम्

॥१०॥

अर्थ:—एम् विचारोने मृगांककुमारे मौन रहीने विचार्यु के ज्यारे ते मारी थशे त्यारे तेणीने शिक्षा आपीश. ॥४६॥
इति चिन्तयतः प्रीतिर्बभूव मनसा विना । कलाकुशलतां सम्यक् तौ प्राप्तौ गुरुभक्तिः ॥ यतः—

अर्थ:—एवी रीते तेओ वच्चे मन विनानी प्रीति थइ, अने गुरुभक्तिथी तेओ बन्ने सारीरीते कळा-कुशल थया.
॥ ४७ ॥ कथुं छे के- सञ्जन दोरी प्रेमही, मत ताणो वृत्तय; ॥ सञ्जन सञ्जन मेरु, सञ्जन ते मन ओइ; ॥

“वातिं कीड़ं कवण गुण जिहां नवि मलिउं मन्न । मन्नविहुणो प्रेमरस जाणे अलुणो अन्न ॥४८॥

अर्थ:—ज्यां मन नथी मल्युं त्यां वात करवाथी थुं? केमके मनविनानो प्रेम ते लुण विनानी रसवती जेवो थाय छे.
मनु तोलो तनु ताजवी हे सखी ! नेह केता मण होय । लंगंते लेखुं नहीं टूटइ टांक न होय” ॥

अर्थ:—हे सखि ! मनरुप तोलांथी तनरुप कांटामां स्नेहने तोळीए तो केटला मण थाय ? लाखे लेखुं नहिं, पण स्नेह टूटथे एक टांक पण थाय नहिं. ॥ ४९ ॥

पद्मावतीमृगाङ्गौ तौ स्वस्वधाम्नि गतावुभौ । पठित्वा सर्वशास्त्राणि गुरुनिर्देशतो मुदा ॥ ५० ॥

अर्थ:—बाद पद्मावती अने मृगांककुमार सर्व शास्त्रोनों अभ्यास करीने गुरुनी रजा लेइने हर्षथी पोतपोताने घेर गया.
क्रमेण यौवनं प्राप कुमारः कमलेक्षणः । पिता तस्य कृते कन्यां लोकयामास तत्पुरे ॥ ५१ ॥

અર્થ:—અનુક્રમે કમલજેવી ચક્ષુઓવાળો મૃગાંકકુમાર યૌવનવય પામ્યો, ત્યારે તેનો પિતા તેના માટે તે નગરમાં કન્યાનો શોધ કરવા લાગ્યો. ॥ ૫૧ ॥

एकस्मिन् दिवसे श्रेष्ठो पद्मावतीं ददर्श च । समग्रगुणमञ्जूषां शोलालङ्कारधारिणीम् ॥ ५२ ॥

અર્થ:—એક દિવસે શેઠે સર્વ ગુણની પેટીરૂપ અને શીલરૂપી અલંકારને ધરવાવાળી પદ્માવતીને દીઠી. ॥ ૫૨ ॥

धनञ्जयसमीपे स स्वाङ्गजार्थं ययाच ताम् । कुमारसदृशां चैव वयसा विद्यया गुणैः ॥ ५३ ॥

અર્થ:—અને ધનંજયની પાસે પોતાના પુત્ર મૃગાંકકુમાર માટે વયથી, વિદ્યાથી અને ગુણથી યોગ્ય તે પદ્માવતીની યાચના કરી. ॥ ૫૩ ॥

धनञ्जयस्तद्वचनमङ्गीचकार निश्चितम् । शुभं मुहूर्तमालोक्य विवाहः क्रियते ध्रुवम् ॥ ५४ ॥

અર્થ:—ધનંજયશેઠે પણ તેનું વચન ^{ઓગળા ધારીને} અંગીકાર કરીને શુભ મુહૂર્ત જોઈને વિવાહ કરવાનો નિશ્ચય કર્યો. ॥ ૫૪ ॥

तयोः शुभेऽहि विप्रेण विवाहस्तत्र मेलितः । पञ्चशब्दादिवादित्रैः गीतनृत्यैः पुरस्सरम् ॥ ५५ ॥

અર્થ:—બાદ બ્રાહ્મણે શુભ દિવસ જોઈને તેઓનો વિવાહ મેલવ્યો. અને પંચશબ્દાદિ વાર્જિત્રો વાગતે તથા ગીત અને નૃત્ય થતે હતા, ॥ ૫૫ ॥

गजतुरगसङ्घातैः सुखामनैश्च सध्वजैः । याचकव्रजसङ्घानैः तूर्यसन्दोहसुन्दरैः ॥ ५६ ॥

अर्थः—हाथी, घोडा, सुखपाल अने उत्तम ध्वजाओवाळा वाहनोथी युक्त, याचकोना समूहने दान देते छते, अने सुंदर एवी शरणाइओ वागते छते, ॥ ५६ ॥

अनेकोत्सवसन्दोहैश्चक्रतुः श्रेष्ठिशेखरौ । तयोर्नूनं शुभे लग्न पाणिग्रहणमद्भुतम् ॥ ५७ ॥ युग्मम् ।

अर्थः—इत्यादि अनेक उत्सवोथी ते श्रेष्ठिवर्योए तेमनुं शुभ लग्ने अद्भुत एवं पाणिग्रहण करान्युं. ॥ ५७ ॥

कृतोद्वाहं मनोऽभीष्टं समानीता स्वसद्गनि । हर्षं प्रापेति स शावः फलितं मम वाञ्छितम् ॥ ५८ ॥

अर्थः—मन इच्छित विवाह करीने तेणीने पोताने घरे लावीने मृगांककुमार हर्षित थयो थको विचारवा लाग्यो के मारुं वंछित फल्युं खरुं. ॥ ५८ ॥

तावेव दम्पती तत्र भोजयामासतुः सुखम् । प्रसुप्तावेकदा स्वैरं रजन्यां सप्तमे गृहे ॥ ५९ ॥

अर्थः—बाद एक दिवसे तेओ बन्ने सुखेथी भोजन करीने रात्रिए सातमी मेडीए सुता हता. ॥ ५९ ॥

मृगाङ्को वचनं तस्याः सस्मार हृदि तत्क्षणे । मारयाम्यहमेनां किम् अबलां बलवर्जिताम् ॥ ६० ॥

अर्थः—ते वखते मृगांककुमारने तेणीनुं वचन याद आववाथी ते विचारतो हवो के आ बलरहित एवी अबलाने हुं शुं मारुं? ॥ ६० ॥

गच्छाम्यपरदेशेष्वेनां मुक्त्वाऽत्रैव साम्प्रतम् । येनैषा लभते सद्यः स्वकीयवचसः फलम् ॥ यतः—

अर्थः—पण हाल तो तेणीने अत्रेज मूकीने हुं परदेश जाउं, के जेथी पोताना वचननुं फल तेणीने मळे. कहुं छे के—

आज्ञाभङ्गो नरेन्द्राणां गुरुणां मानमर्दनम् । पृथक् शय्या च नारीणामशस्त्रवध उच्यते ॥ ६२ ॥

अर्थः—राजानी आज्ञानો भંગ, गुरुनुं अपमान अने स्त्रीथी जुदी शय्या ते शस्त्र विनानो वध कहेवाय छे. ॥ ६२ ॥

आपृच्छथ पितरो प्रातर्मृगाङ्गो गमनोत्सुकः । चकार पोतसामग्रीं वाणिज्यार्थं च सत्त्ववान् ॥ यतः—

अर्थः—व्यापारार्थ परदेश जवाने उत्सुक बलवान् एवો મૃગાંકકુમાર સવારમાં માત-પિતાને પૂછીને વહાણની તૈયારી કરવા લાગ્યો. ॥ ૬૩ ॥ કેમકે—

लक्ष्मीर्वसति वाणिज्ये किञ्चिदस्ति च कर्षणे । अस्ति नास्ति च सेवायां भिक्षायां न कदाचन ॥ ६४ ॥

अर्थः—લક્ષ્મી વેપારમાં વસે છે, અને થોડી ખેતીમાં રહે છે, સેવામાં છે અને નહિ, પણ ભિક્ષામાં કોઈ દિવસ રહેતી નથી. ॥ ૬૪ ॥

प्रत्युवाच मृगाङ्गस्तामिति मे वचनं कुरु । भद्रे ! त्वयात्र स्थातव्यं देशान्तरे ब्रजाम्यहम् ॥ यतः—

अर्थः—बाद મૃગાંકકુમારે પોતાની સ્ત્રી પદ્માવતીને કીધું કે હે ભદ્રે! હું પરદેશ જાઉં હું તારે અહિં રહીને હું કહું તે કરજે? ॥ ૬૫ ॥ કહું છે કે—

મૃગાંક

॥૧૫॥

દીસઙ્ગ વિવિહચરિઅં જાણિજઙ્ગ સજ્જણદુજ્જણવિસેસો । અપ્પાણં ચ કલિજ્જઙ્ગ હિંડિજ્જઙ્ગ તેણ પોહવીણ ॥

અર્થ:—પૃથ્વીપર ફરવાથી વિવિધ પ્રકારનાં ચરિત્રો જોવાય, સજ્જન અને દુર્જન સમજી શકાય અને પોતાનું પરાક્રમ ફોરવી શકાય. ॥ ૬૬ ॥

ગૃહકાર્યં ચ કર્તવ્યં શોભાં રક્ષેસ્તતઃ પરામ્ । સુશ્રુ ! કાર્યા ત્વયા પિત્રોર્ભક્તિર્દેવગુરૌ તથા ॥ ૬૭ ॥

અર્થ:—તારે ઘર-કામ કરવું, શીયલને સાચવવું અને હે સુશ્રુ ! તારે માત-પિતાની તથા દેવગુરુની ભક્તિ કરવી. ॥ ૬૭ ॥

આકર્ષ્ય વચનં તસ્ય પ્રત્યૂચે નિજવલ્લભમ્ । આગમિષ્યે ભવત્સાર્ધં છાયેવ વપુષઃ સદા ॥ ૬૮ ॥

અર્થ:—એ પ્રમાણે મૃગાંકકુમારનાં વચન સાંભળીને તેણી કહેવા લાગી કે, હું તો છાયાની પેઠે આપની સાથેજ આવીશ.

ગૃહે સ્થાતું ન યુક્તં હિ યોષિતાં પતિના વિના । પ્રાણાન્તે ન હિ મુશ્ચામિ સમીપં ભવતસ્તતઃ ॥ ૬૯ ॥

અર્થ:—કારણકે સ્ત્રીઓને પતિ વિના ઘરે રહેવું યુક્ત નથી, માટે પ્રાણાંત સુધિ તમારાથી હું સ્વસીસ નહિ. ॥ ૬૯ ॥

તયા સાર્ધં મૃગાદ્ભોક્સૌ પ્રણમ્ય ચરણં પિતુઃ । અમ્બુધૌ યાનપાત્રં ચ વ્યારુરોહ શુભે દિને ॥ ૭૦ ॥

અર્થ:—બાદ મૃગાંકકુમાર તેણીને સાથે લેઈને માત-પિતાને નમસ્કાર કરીને શુભ દિવસે સમુદ્રમાં રહેલા વહાણમાં બેઠો. ॥ ૭૦ ॥

ચરિત્રમ્

॥૧૫॥

ततश्चचाल पोतस्थो मृगाङ्को जलवर्त्मनि । क्रीडां कुर्वन् तथा सार्धमनेकगुणसंयुतः ॥ ७१ ॥

अर्थः—अने जल-मार्गमां गुणवान् एवो मृगांककुमार पद्मावतीनी साथे विविध प्रकारनी क्रीडा करतो आगळ चाल्यो.

क्रमेण राक्षसद्वीपं तरण्डः प्राप तस्य सन् । तं द्रष्टुं रक्षितस्तत्र मृगाङ्केनैव लीलया ॥ ७२ ॥

अर्थः—अनुक्रमे ते वहाण राक्षसद्वीप आगळ आव्युं, त्यां सहेज जोवा माटे मृगांककुमारे वहाणने थोभाव्युं ॥७२॥

उत्तेरुः पोततः सर्वे चक्रुः कार्याणि ते जनाः । केचिद् गीतानि गायन्ति केचित् क्रीडन्ति निर्भरम् ॥

अर्थः—वहाणमांथी बधा माणसो उत्तर्या, तेमां कोइ गीतो गावा लाग्या, कोइ स्वेच्छापूर्वक क्रीडा करवा लाग्या, अर्थात् सर्व माणसो इच्छानुसार कार्यो करवा लाग्या. ॥ ७३ ॥

आनयन्ति जलं केचित् केचित् कुर्वन्ति भोजनम् । केचित् स्नानं प्रकुर्वन्ति दीर्घिकासु विशेषतः ॥

अर्थः—कोइ जल लाव्या, कोइ भोजन करवा लाग्या, कोइ वावमां विशेष प्रकारे स्नान करवा लाग्या. ॥ ७४ ॥

केचिद् बन्धून् समाहूय दर्शयन्ति च कौतुकम् । इत्यादिक्रीडया सर्वे तिष्ठन्ति तत्र निर्भयम् ॥७५॥

अर्थः—कोइ मित्रोने बोलावीने कौतुक बताववा लाग्या, इत्यादि क्रीडाओ करता सर्वे माणसो भयरहित थया थका त्यां रहा. ॥ ७५ ॥

उत्ततार मृगाङ्कोऽपि कान्तया कान्तया युतः । दर्शयित्वा वनं सर्वं सुष्वाप केलिमन्दिरे ॥ ७६ ॥

अर्थः—मृगांककुमार पण पोतानी स्त्रीसहित वननुं निरीक्षण करीने केळनो मंडप बनावीने सुतो. ॥ ७६ ॥

घोरनिद्रां वधूं दृष्ट्वा कुमारश्चोत्थितस्ततः । स्मृत्वा च वचनं पूर्वं मन्युनाऽरुणलोचनः ॥ ७७ ॥

अर्थः—बाद पदमावतीनुं वचन याद करीने क्रोधथी लाल आंखोवाळो थयो थको तेणीने घोर निद्रावाळी जोइने मृगांककुमार उठ्यो. ॥ ७७ ॥

मध्यरात्रौ प्रगतायां लेखाऽशीतिकपर्दकान् । प्रबध्वा च मृगाङ्केन पद्मावत्यञ्चले ततः ॥ ७८ ॥

अर्थः—अने मध्यरात्रि गयाबाद एंसी कोडीओ लेख सहित पदमावतीना वस्त्रने छेडे बांधी ॥ ७८ ॥

तल्लेखे लिखितं तेन मयोदरं च पूरितम् । अथैतान् कपर्दान् भद्रे ! गृहीत्वा कुरु भूषणम् ॥ ७९ ॥

इ.स. - अर्थः—ते लेखमां तेणे लख्युं के हे भद्रे ! एंसी कोडीथी भें तो पेट भर्युं, पण हवे ते कोडीओथी तुं काननुं भूषण करजे ? ॥ ७९ ॥

स्वप्रियां तत्र मुक्त्वा च चलितः पोतसन्मुखम् । पूत्कारमिति चक्रे स राक्षसेर्भक्षिता वधूः ॥ ८० ॥

अर्थः—एवी रीते पोतानी प्रियाने त्यांज मूकीने पोते वहाणपासे आवीने पोकार करवा लाग्यो के मारी स्त्रीने राक्षसे खाधी. ॥ ८० ॥

हकारितं मृगाङ्गेनोपविश्य पोतमद्भुतम् । क्रमेण गच्छता मार्गे संजातस्तपनोदयः ॥ ८१ ॥

अर्थः—बाद पोते बहाणमां बेसीने बहाण हंकार्यु, क्रमे क्रमे मार्गमां जतां सूर्योदय थयो. ॥ ८१ ॥

धनञ्जयसुना तत्र जायता केलिमन्दिरे । मां मुक्त्वा च गतः कुत्र चिन्तितमिति मे पतिः ॥ ८२ ॥

अर्थः—हवे कदली-मंडपमां रहेली धनंजयनी पुत्री पद्मावती जागी, अने विचारवा लागी के मारो पति मने मूकीने क्यां गयो ? ॥ ८२ ॥

अर्पिताहं च भर्तारं मिलित्वा मातृपितृभिः । न मुञ्चति वनेऽसौ मां यानपात्रे भविष्यति ॥ ८३ ॥

अर्थः—मने मात-पिताए मलीने भर्तारने सोपो छे तो ते मने वनमां मूकीदे नहिं, ते बहाणमां हशे. ॥ ८३ ॥

साऽपि जगाम तत्पोतं गत्वा तत्र विलोकितम् । न यानं न च भर्ता हि धरित्र्यां पतिता ततः ॥

अर्थः—बाद तेणी बहाणपासे जइने जुए छे तो बहाण अने भर्तारने न जोवाथी पोते जमोनपर पडी गइ. ॥ ८४ ॥

चकार रोदनं तस्मिन् पद्मावती वियोगिनी । किं करोमि क्व गच्छामि रमणेन विनाऽधुना ? ॥ ८५ ॥

अर्थः—अने वियोगिनी एवी तेणी रुदन करवा लागी के हवे थुं करूं ? भर्तार विना हवे हुं क्यां जउं ? ॥ ८५ ॥

“सुख गयां सवि सासरइ पीहर टलीउं मान । कंतविहूणी गोरडी जिहा जाइ तिहा रान ॥ ८६ ॥

અર્થ:—સાસરેથી સર્વ સુખ ગયું, પીયરમાં માન ગયું, પતિ વિનાની સ્ત્રી જ્યાં જાય ત્યાં રાન (અર્થાત્ આધાર રહિત જંગલ જેવું) છે ॥ ૮૬ ॥

હિયડા ! ઝૂર મ મુષ્ટિકર ઝૂરત નયણે હાણિ । કવણ સુણેસ્યઈ રાનમાં રોયું કંઠ પરાણ ॥૮૭॥

અર્થ:—માટે હે હૃદય ! હવે રોવું અને ઝૂરવું નકામું છે કારણકે રોવાથી નયનને અને કંઠને હાનિજ છે, આ નિર્જન વનમાં કોણ સાંભળશે ? ॥ ૮૭ ॥

દૈવેં કીધાં દૂરિ દોહિલું કેતું આળીઝ । હીયડા કરિ સંતોસ કરમ લિખ્યું ફલ પાઈઝ ॥૮૮॥ યત:—

અર્થ:—માટે હે હિયડા ! દૈવે વિયોગ કરાવ્યો એમાં કોને ઓલંખો દઈએ ? માટે સંતોષ રાખ કર્મમાં લખ્યું ફલ મળે છે. ॥ ૮૮ ॥ કેમકે—

उदयति यदि भानुः पश्चिमायां दिशायां, प्रचलति यदि मेरुः शीततां याति वह्निः ।

विकसति यदि पद्मं पर्वताग्रे शिलायां, न चलति विधिवशानां भाविनी कर्मरेखा ॥ ८९ ॥

અર્થ:—કદાચ સૂર્ય પશ્ચિમ દિશામાં ઊગે, કદાચ મેરુ ચલાયમાન થાય, કદાચ અગ્નિમાં શીતલતા આવે, કદાચ પર્વતની શિલામાં પદ્મ ઊગે, પણ વિધિને વશ એવી ભાવી કર્મરેખા ચલાયમાન થતી નથી. ॥ ૮૯ ॥

बभूव सावधाना सा प्रसरच्छीतवायुना । तदैव स्वाञ्चले दृष्ट्वा लेखान्वितकपर्दकान् ॥ ९० ॥

अर्थ:—बाद शीतल वायुथी तेणी सावधान थइ त्यारे पोताना कपडाने छेडे लेख सहित कोडीओ दीठी. ॥ ९० ॥

वाचयामास तल्लेखं पद्मावती वने स्थिता । प्रत्युवाचेति भर्तारं युक्तः कोपोऽत्र ते न भोः ! ॥ ९१ ॥

अर्थ:—ते पत्र पद्मावतीए त्यां वनमांज वांच्यो, अने भर्तारने उद्देशीने बोली के अरे ! आवी रीते कोप करवो युक्त नहोतौ ! ॥ ९१ ॥

उत्तमैर्न कदा कार्यं योषितां वनमोचनम् । विललाप स्थिता तत्र सीतेवाऽरण्यमध्यगा ॥ ९२ ॥

अर्थ:—केमके उत्तम माणसोए स्त्रीने वनमां मूकी देवी न जोइए. एम विलाप करती सीतानी पेठे अरण्यमां तेणी रही.

भवतु तव कल्याणं त्वं मां मुक्त्वा गतः परम् । इत्याशीः प्रददौ श्रेष्ठिनन्दनी निजवल्लभम् ॥ ९३ ॥

अर्थ:—त्यां रही थकी पद्मावती पोताना पतिने संभारीने आशीष आपवा लागी के आप मने मूकीने गया, तो पण आपनुं कल्याण थाओ ? ॥ ९३ ॥

भविष्यतीह त्वत्सङ्गो मया सार्धं यदा ध्रुव ! । तदाहं तव दास्यामि कांचित् शिक्षां च निश्चितम् ॥

अर्थ:—वली हे स्वामिन ! ज्यारे आपनी साथे हुं मळीश त्यारे खरेखर कांइक पण आपने शिक्षा करीश ॥ ९४ ॥

અથ જિનપ્રભાવાચ્ચ કષ્ટોઘો યાસ્યતિ ક્ષયમ્ । આદિતીર્થકૃતો મૂર્તિં ચકારાઽતો મૃગેક્ષણા ॥૯૫॥

અર્થ: —હવે જિનપ્રભુના પ્રભાવથી દુઃખનો સમૂહ દૂર થશે એમ વિચારી આદિનાથપ્રભુની મૂર્તિ તેની બનાવી ॥૯૫॥

નિવેશ્ય પ્રતિમાં શૈલે પ્રાનર્ચ સતતં વધુ: । તદગ્રે શ્રીનમસ્કારાન્ સા ચ જપતિ ભાવત: ॥ યત:—

અર્થ: —તે પ્રતિમાને તુરત શિખરપર સ્થાપન કરીને તેણી શ્રી નમસ્કારમંત્રને ભાવથી જપવા લાગી. ॥૯૬॥ કહું છે કે—

સંગ્રામ—સાગર—કરીન્દ્ર—ભુજઙ્ગ—સિંહ—દુર્વ્યાધિ—વહ્નિ—રિપુ—બન્ધનસંભવાનિ ॥

ચોર—ગ્રહ—ભ્રમ—નિશાચર—શાકિનીનાં, નશ્યન્તિ પશ્ચપરમેષ્ઠિપદૈર્ભયાનિ ॥ ૯૭ ॥

અર્થ: —સંગ્રામ, સમુદ્ર, હાથી, સર્પ, સિંહ, દુસ્સહ વ્યાધિ, અગ્નિ, શત્રુ બંધન, ચોર, ગ્રહ, ભ્રાંતિ, રાક્ષસ અને ડાકિની વિગેરેનો ભય પંચપરમેષ્ઠિનાં સ્મરણથી નાશ પામે છે. ॥ ૯૭ ॥

યો લક્ષં જિનબદ્ધલક્ષ્યસુમનાઃ સુવ્યક્તવર્ણક્રમં શ્રદ્ધાવાન્ વિજિતેન્દ્રિયો ભવહરં મંત્રં જપેત શ્રાવકઃ ।

પુષ્પૈઃ શ્વેતસુગન્ધિભિશ્ચ વિધિના લક્ષપ્રમાણૈર્જિનં યઃ સંપૂજયતે સ વિશ્વવિદિતઃ શ્રીતીર્થરાજો ભવેત્ ॥

અર્થ: —લાખવાર જિનેન્દ્રને વિષે જોડવું છે લક્ષ અર્થાત્ મન જેણે, તથા સાફ હૃદયવાળો, શ્રદ્ધાવાન તેમજ ઇન્દ્રિઓને જીતનારો શ્રાવક ભવને હરવાવાળા મંત્રનો જાપ કરે, તથા સફેદ અને સુંગંધો એવાં લક્ષપ્રમાણ પુષ્પોથી વિધિપૂર્વક જિનેશ્વરપ્રભુને પૂજે તે જગત્પ્રમાણ પ્રખ્યાત એવું તીર્થકરનામગોત્ર વાંધે. ॥ ૯૮ ॥

वने रणे शत्रुजलाऽग्निमध्ये, महार्णवे पर्वतमस्तके वा ।

सुप्तं प्रमत्तं विषमस्थितं वा, रक्षन्ति पुण्यानि पुराकृतानि ॥ ९९ ॥

अर्थः—वनमां, रणमां, शत्रुओमां, जलमां, अग्निमां, मोटा समुद्रमां, पर्वतना शिखर उपर सुतेलाने, प्रमाद करनारने, दुस्सह स्थितिमां रहेलाने पूर्वे करेलां पुण्य-कार्यो रक्षण करे छे. ॥ ९९ ॥

अतो बबन्ध सा बाला पर्वतोपरि सद्ध्वजम् । विदृश्यैनं यतः कोऽप्यत्रागच्छति ब्रजन्पथि ॥१००॥

अर्थः—हवे ते पद्मावतीए त्यां पर्वतपर एक ध्वजा बांधी, केमके ते जोइने रस्ते चालतो वटेमार्गु कोइ आवे. ॥
क्रमेण कोऽपि तन्मार्गे गच्छंश्च व्यावहारिकः । ध्वजं दृष्ट्वा च तद्द्वीपे तरण्डो रक्षितस्ततः ॥ १ ॥

अर्थः—अनुक्रमे ते मार्गे कोइ व्यवहारी जतो हतो तेणे ध्वजा जोइने त्यां वहाण थोभाव्युं. ॥ १ ॥

उत्तीर्य वणिजां मुख्यो जवात् तत्र नगे गतः । अर्हद्भक्तिपरां बालां ददर्श रूपसुन्दरीम् ॥ २ ॥

अर्थः—तुरतज ते मुख्य वणिक उत्तरीने पर्वतपर गयो, त्यां सुंदर रूपवाळी एवी बाळाने अर्हद्भक्तिमां लीन थयेली दीठी.
इति पप्रच्छ तां श्रेष्ठी त्वं तिष्ठसि कथं वने । देवी वा किन्नरी वा त्वं भद्रे कथय मां प्रति ॥ ३ ॥

अर्थः—तेणीने ते वणिके पूछ्युं के हे भद्रे! तुं देवी छो, किन्नरी छो, अथवा कोण छो? अने आ वनमां केम रहे छे ते तुं मने कहे? ॥ ३ ॥

પૂજા ધ્યાનં ચ કૃત્વા સા, શ્રુત્વેતિ તદ્વચોઽવદત્ । ભ્રાતોઽહં શ્રેષ્ઠિનઃ પત્ની યાનભદ્રાદિહાગતા ॥ ૪ ॥

અર્થ:—તે શેઠનું વચન સાંભળીને ધ્યાનમાંથી નિવૃત્ત થઈને તેણી બોલી કે હે ભાઈ ! હું શ્રેષ્ઠિપત્ની છું અને વહાણના માંગવાથી અત્રે આવી છું. ॥ ૪ ॥

उवाच तां पुनः श्रेष्ठी भगिनि मे वचः शृणु । आगच्छ त्वं मया सार्धं मोक्षयिष्ये शुभस्थले ॥ ५ ॥

અર્થ:—ત્યારે શેઠે વ્હી કીધું કે હે બહેન ! મારું વચન સાંભળ ? મારી સાથે તું ચાલ, તને યોગ્ય ઠેકાણે હું મુક્તિશ ॥

सा विधायार्हतः पूजां चचाल श्रेष्ठिना सह । चलितं श्रेष्ठिनश्चित्तं वधूपरि व्रजन्पथि ॥ १०६ ॥ यतः—

અર્થ:—તેણી પણ પ્રભુ-પૂજા કરીને શેઠની સાથે ચાલી. માર્ગે ચાલતાં તેણી પ્રત્યે શેઠનું ચિત્ત ચલિત થયું. ॥ ૬ ॥ કેમકે—

पुष्पं दृष्ट्वा फलं दृष्ट्वा दृष्ट्वा नारीं सुशोभिताम् । तानि त्रीणि वने दृष्ट्वा कस्य न चलति मनः ॥ ७ ॥

અર્થ:—પુષ્પ, ફલ અને સુંદર સ્ત્રી એ ત્રણેને વગડામાં જોવાથી કોનું મન ચલિત થતું નથી ? ॥ ૭ ॥

भगिनीं कथयित्वेमां वचनाच्चलितः शठः । ज्ञात्वेति शासनदेव्या तत्पोतः खण्डशः कृतः ॥ ८ ॥

અર્થ:—તે શઠ અર્થાત્ લુચ્છા એવા શેઠે ભગિની કહીને મન ચલિત કર્યું તેથી શાસનદેવીએ તેના વહાણના કટકા કરી નાખ્યા. ॥ ૮ ॥

સા વધૂઃ ફલકં લબ્ધ્વા પ્રોત્તરન્તી પયોનિધિમ્ । ઉલ્લાલિતા ગજેન્દ્રેણ શુણ્ડયા સુરવર્ત્મનિ ॥ ૯ ॥

અર્થઃ—તે પદ્માવતીને પાટીયું હાથ આવવાથી સમુદ્ર તરતી હતી, તેવામાં એક હાથીએ આવીને તેણીને સુંદર વડે આકાશમાં ઉડાડી. ॥ ૯ ॥

વિદ્યાધરવિમાને સા પતિતાતીવ સુન્દરી । ઉવાચ કાર્મુકં વાક્યં તસ્યા વિદ્યાધરાધિપઃ ॥ ૧૦ ॥

અર્થઃ—એટલે તેણી વિદ્યાધરના વિમાનમાં પડી, તેણીને સુંદર સ્વરૂપવાળી જોઈને વિદ્યાધરાધિપતિ કામોત્તેજક વાક્યો કહેવા લાગ્યો. ॥ ૧૦ ॥

વિદ્યાધરં ચ સા બાલા વચસા પ્રત્યબોધયત્ । સ શીલાદિગુણૈસ્તુષ્ટિસ્તિસ્ત્રો વિદ્યા દદૌ વરાઃ ॥ યતઃ—

અર્થઃ—પણ તે વિદ્યાધરને તેણીએ વચનોવડે પ્રતિબોધવાથી શીલ વિગેરે ગુણોથી સુશી થઈને વિદ્યાધરે ઉત્તમ ત્રણ વિદ્યાઓ તેણીને આપી. ॥ ૧૧ ॥ કેમકે—

સીલં ઉત્તમં વિત્તં સીલં આરોગ્યકારણં પરમં । સીલં ભોગનિહાણં સીલં ઠાણં ગુણગણાણં ॥ ૧૨ ॥

અર્થઃ—શીલ છે તે ઉત્તમ ધન છે, શીલ છે તે આરોગ્યના કારણભૂત છે, શીલ છે તે સંપત્તિ દેવાવાળું છે, અર્થાત્ શીલ ગુણના સમૂહના સ્થાનરૂપ છે. ॥ ૧૨ ॥

अदृष्टकरणों विद्यां परविद्याविनाशनीम् । अन्यरूपकरीं चैव सापि जग्राह तत्क्षणे ॥ १३ ॥

अर्थः—ते विद्याधर पासेथी तेणीए अदृष्टीकरणी, बीजाओनी विद्यानो विनाश करवावाळी अने अन्यरूपकरी ए त्रणे विद्याओ तुरतज ग्रहण करी. ॥ १३ ॥

अहं मुञ्चामि कुत्र त्वां बाले ! कथय मत्पुरः । तयोक्तं सुसुमाराख्यपुरे मुञ्च महाशय ! ॥ १४ ॥

अर्थः—हे बाळा ! हुं तने क्यां मूकुं ? ते मने कहे ? एम विद्याधरे पूछवाथी तेणीए कीधुं के हे महाशय ! मने सुसुमारपुर नामे नगरमां मूक ? ॥ १४ ॥

स बालां तत्पुरोद्याने मुक्त्वा स्वसदने गतः । साऽन्यरूपपरावर्त्या विद्यया पुरुषोऽभवत् ॥ १५ ॥

अर्थः—बाद तेणीने ते नगरना उद्यानमां मूकीने विद्याधर पोताने स्थानके गयो, पछी पद्मावती रूपपरावर्तिनी विद्याथी पुरुषरूपे थइ. ॥ १५ ॥

सहस्राङ्गेति नाम्नाऽसौ भूत्वाजगाम तत्पुरे । पुष्पलावीगृहे तस्थौ लीलया क्रीडयन् भृशम् ॥ १६ ॥

अर्थः—सहस्रांक नाम धरीने तेणी गाममां गइ अने मालीने घरे उतरीने अत्यंत क्रीडा करवा लागी. ॥ १६ ॥

नगरस्य जनाः सर्वे आयान्ति तस्य संनिधौ । सोऽपि समस्तशास्त्राणि सर्वेषां वदति स्फुटम् ॥ १७ ॥

अर्थः—ते सहस्रांक पासे नगरना घणा माणसो आववा लाग्या, अने ते पण तेओनी पासे सर्व शास्त्रोनी हकीकत कहेतो हवो. ॥ १७ ॥

मालिनीसदने तिष्ठन्मे जाता बहवो दिनाः । विना द्रव्येण मद्भक्तिरनया क्रियते भृशम् ॥ १८ ॥

अर्थः—आ मालणने घरे हुं घणा दिवसो थयां रहुं छु, छतां द्रव्य विना तेणी मारी घणी भक्ति करे छे, ॥ १८ ॥
कयाचित् कलया कृत्वा द्रव्यं ददामि तत्करे । इति मत्वा करे तस्या आर्पयच्च कपर्दकान् ॥ १९ ॥

अर्थः—तो काइंक कळा करी तेणीने द्रव्य आपुं, एम विचारीने मालणने तेणे कोडीओ आपी. ॥ १९ ॥

उवाचेति भृशं श्रेष्ठिनन्दनो मारविग्रहः । मत् कपर्दान् गृहीत्वा त्वं बर्हाण्यानय मालिनि ! ॥ २० ॥

अर्थः—अने कामदेवजेवा देहवाळा श्रेष्ठिपुत्र सहस्रांके कीधुं के हे मालिनि ! आ कोडीओ लेइने तुं मोरनां पीछां लाव ?
सद्बर्हाणि समानीय कुमाराय च सा ददौ । कृतस्तेन नरब्रह्मनामाङ्कितः सुव्यञ्जनः ॥ २१ ॥

अर्थ—मालणे ते पीछां लावीने सहस्रांकने आप्यां, तेणे “नरब्रह्म” एवा अक्षरो अंदर गोठवीने एक पंखो बनाव्यो. ॥
इत्युक्त्वा स ददौ तस्या हस्ते व्यञ्जनकं मुदा । पंचशतैश्च दीनारैः विक्रेयः षोडशाधिकैः ॥ २२ ॥

अर्थः—अने मालणने हर्षपूर्वक ते पंखो आपीने कीधुं के तारे (५१६) सोनामहोरोशी आ पंखो वेंचवो. ॥ २२ ॥

विक्रेयार्थं गृहीत्वा सा गता व्यञ्जनकं मुदा । वदन्ती मालिनी मूल्यं चतुष्पथे जनाकुले ॥ २३ ॥

अर्थः—मालिनी पण ते पंखो वेचवा माटे बजारमां गइ, अने माणसोथी भरपूर बजारमां बेसीने तेणी किंमत कहेवा लागी. ॥ २३ ॥

जनाः पुरस्य तत्पाश्वे दर्शनार्थं समागताः । एकः करे गृहीत्वा तं पश्यतिस्म निरर्थकम् ॥ २४ ॥

अर्थः—नगरना लोको ते पंखो जोवा माटे त्यां एकठा थया, कोइ हाथमां लेइ फोकट जोवा लाग्या. ॥ २४ ॥

पप्रच्छैकस्तस्य मूल्यं वायुं क्षिपति कश्चन । वदत्येको न गृह्णामि हास्यमेके प्रकुर्वति ॥ २५ ॥

अर्थः—कोइ तेनुं मूल्य पूछवा लाग्या, कोइ तेनाथी पवन नाखवा लाग्या, कोइ हास्यपूर्वक कहेवा लाग्या के आ तो आपणे न लइ शकीए ? ॥ २५ ॥

इयं जाता हि ग्रथिला वदन्त्येते मिथो जनाः । यदास्ति द्रव्यमेतच्च प्राप्यन्ते व्यञ्जनोत्कराः ॥ २६ ॥

अर्थः—कोइ कहे आ गांडी थइ गइ लागे छे, जो एटलुं द्रव्य होय तो पंखाना ढगला आवी पडे ! ॥ २६ ॥

एकस्य हृदये जातमाश्चर्यं बहुमूल्यतः । कथितस्तेन वृत्तान्तः नरब्रह्मनृपाय च ॥ २७ ॥

अर्थः—बहु मूल्य होवाथी एक माणसने आश्चर्य थयुं तेथी तेणे ते हकीकत नरब्रह्म राजाने कही. ॥ २७ ॥

स तामाकारयामास कोतुकाद् नृपतिर्जवात् । साऽपि गत्वा स्थिता पार्श्वे प्रणम्य नृपतिं च तम् ॥

अर्थः—कौतुकथी राजाए तुरतज तेणीने बोलावो त्यारे तेणी जइने राजाने प्रणाम करीने उभी. ॥ २८ ॥

तं खनामाङ्कितं दृष्ट्वा व्यञ्जनं हर्षितो नृपः । आपृच्छथ मालिनीं मूल्यं द्विगुणं दत्तवान् नृपः ॥

अर्थः—पोतानुं नाम गोठवेलो पंखो जोइने राजाए हर्षित थइने मूल्य पूछ्युं, तेथी बमणुं राजाए तेणीने आप्युं. ॥२९॥

पुनः पप्रच्छ तां राजा निर्मितः केन व्यञ्जनः । मालिन्यूचे महोनाथ ! वैदेशिकोऽस्ति मद्गृहे ॥३०॥

अर्थः—वळी फरीने राजाए पूछ्युं के आ कोणे गोठव्युं ? त्यारे मालणे कीधुं के हे पृथ्वीपति ! मारे घेर एक वैदेशिक आवेल छे, ॥ ३० ॥

रूपलावण्यसंपन्नो विद्यया कलितो युवा । तेनायं निर्मितो रम्यस्तव नामसमन्वितः ॥ युग्मम् ॥

अर्थः—ते रूप, लावण्य अने विद्यार्थी युक्त एवो युवान छे, तेणे आपना नाम सहितनो आ सुंदर पंखो बनाव्यो छे. ॥

श्रुत्वेत्याकारयामास तं कुमारं नराधिपः । पुष्पलावीगृहात्सोऽप्यागत्याऽननाम तं शिरः ॥ ३२ ॥

अर्थः—ते सांभळीने राजाए मालणने घरेथी ते कुमारने बोलाव्यो, कुमारे पण आवीने राजाने मस्तक नमावीने प्रणाम कर्या. ॥ ३२ ॥

विद्यावन्तं विदित्वा तं नरब्रह्मनराधिपः । मुमोचात्माङ्गजान् सद्यस्तत्पार्श्वे पठनाय च ॥ ३३ ॥

अर्थः—बाद ते नरब्रह्मराजाए तेने विद्वान जाणीने तुरतज पोताना पुत्रोने तेना पासे भणवा मोकल्या, ॥ ३३ ॥

शब्दनीतिलसत्काव्य-शास्त्रछन्दांसि भूरिशः । एतानि सर्वशास्त्राणि पाठयैतान् ममाज्ञया ॥ यतः—

अर्थः—अने आज्ञा करी के आ मारा पुत्रोने शब्द, नीति, उत्तम काव्यो, छंदशास्त्र, विगेरे सर्व शास्त्रोनो अभ्यास कराव ? ॥ ३४ ॥ कह्युं छे के—

विद्या नाम नरस्य रूपमधिकं प्रच्छन्नगुप्तं धनं, विद्या भोगकरी यशःसुखकरी विद्या गुरुणां गुरुः ।

विद्या बन्धुजनो विदेशगमने विद्या परा देवता, विद्या राजसु पूज्यते नहि धनं विद्याविहीनः पशुः ॥

अर्थः—विद्या पुरुषनुं अधिक रूप छे, विद्या गुप्त धन छे, विद्या भोगने करवावाळी तथा यश अने सुख करवावाळी तथा गुरुनी पण गुरु छे, वळी विद्या छे ते परदेशने विषे बंधुसमान अने इष्ट देवता जेवी छे, राजसभामां पण विद्या पूजाय छे धन पूजातुं नथी अर्थात् विद्या रहित माणस पशु समान छे. ॥ ३५ ॥

उवाच सहस्राङ्गोऽसौ नरब्रह्ममिति स्फुटम् । एतेषां पाठनकृते मन्दिरं मे समर्पय ॥ ३६ ॥

अर्थ—त्यारे सहस्रांके ते नरब्रह्म राजाने कीधुं के कुमारोने भणाववा माटे मने एक महेल आपो ? ॥ ३६ ॥

राज्ञा तस्मै गृहं दत्तं तस्थिवान् सोऽपि निर्भयः । कुमारान् पाठयामास तान् सर्वान् हि निरन्तरम् ॥

अर्थः—राजाए तेमने महेल आप्यो, त्यां निर्भयपणे रह्यो थको सहस्रांक राज-कुमारोने हमेशां भणावतो हतो. ॥३७॥
छन्दोऽलङ्कारसङ्गीतगूढार्थन्यायनीतयः । एतानि सर्वशास्त्राणि पेटुस्ते च विशेषतः ॥ ३८ ॥

अर्थः—छंद, अलंकार, संगीत, गूढार्थ छे जेमां एवुं न्यायशास्त्र, तथा नीतिशास्त्र ए सर्व शास्त्रो तेओ विशेषप्रकारे भणता हवा. ॥ ३८ ॥

कलासु कुशलाः सर्वे जाताः स्तोकदिनैरपि । राज्ञोऽग्रे सहस्राङ्गेन मुक्तास्तेऽपि च बालकाः ॥ ३९ ॥

अर्थः—थोडा दिवसोमां पण तेओ सर्वे कळामां पारंगत थया त्यारे सहस्रांके ते कुमारोने राजा पासे मोकल्या. ॥३९॥
तान् कुमारान् नृपेणोक्तं परीक्षार्थमिति ध्रुवम् । दर्शयन्तु विनोदं भोः ! पुत्राः ! शास्त्रस्य मत्पुरः

॥ ४० ॥ एक एकं प्रत्युवाच—

अर्थः—ते कुमारोनी परीक्षा माटे राजाए कीधुं के हे पुत्रो ! शास्त्रनो विनोद तमे खरेखर मारापासे प्रगट करो ?
॥ ४० ॥ राजपुत्रो परस्पर कहे छे के—

किं जीविअस्स चिह्नं ? का भज्जा होइ मयणरायस्स ? किं पुप्फाणं पहाणं ? परिणीआ किं कुण्ड
वाला ? ॥ ४१ ॥ अपरेणोत्तरं दत्तमिति—‘सासरइजाइ’ । पुनः द्वितीयेनोक्तम्—

अर्थः—जीवितुं चिन्हं शुं? कामदेवनो स्त्री कोण? पुष्पमां प्रधान पुष्प कयुं? अने परणेली बाळा शुं करे? ॥४१॥
बीजाए उत्तर आप्यो के “सासुरइजाइ” वळी बीजाए पूछयुं के—
शरीरं विगताकारमनुस्वारविवर्जितम् । यदिदं जायते रूपं तत्ते भवतु सर्वदा ॥४२॥ अपरेणोक्तम्—
श्रीरिति । पुनरेकेनोक्तम्—

अर्थः—विगताकार शरीरवाळं, अनुस्वारथी रहित, एवं जे रूप थाय ते हमेशां तमोने थाओ? ॥४२॥ बीजाए जवाब आप्यो के “श्री” लक्ष्मी. वळी बीजाए पूछयुं के—

आद्येन हीनं जलधावदृश्यं, मध्येन हीनं भुवि वर्णनीयम् । अन्त्येन हीनं धिनुते शरीरं, यस्याभिधानं स जिनः श्रिये वः ॥ ४३ ॥ अन्येनोत्तरं दत्तम्—शीतल इति. पुनः कश्चिदुवाच—

अर्थः—जे नामनो पहिलो अक्षर हीन करीए तो ते समुद्रथी अदृश्य रहे छे, मध्य अक्षर हीन करीए तो पृथ्वीमां प्रशंसनीय छे, अंत्य अक्षर हीन करीए तो ते शरीरने कंपाववावाळं थाय छे, ते जिनेश्वर आपणा कल्याण माटे थाओ? ॥ ४३ ॥ बीजाए उत्तर आप्यो के “शीतल” शीतलनाथ प्रभु. वळी कोइ बोल्यो के—

जटिलोऽपि न च ब्रह्मा त्रिनेत्रो नैव शंकरः । अम्बुधरो नैव मेघो वनवासी नैव तापसः ॥४४॥
चतुर्थेनोत्तरं दत्तम्—नालिकेरमिति ।

अर्थः—जटावाळो छे पण ब्रह्मा नथी, त्रण चक्षुओवाळो छतां शंकर नहि, जलने धारण करवावाळो छतां मेघ नहि, अने वनवासी छतां तापस नथी. (त्यारे ते कोण?) ॥ ४४ ॥ चोथाए उत्तर आप्यो के “नालिकेर” नाळीएर.

इति शास्त्रविनोदं स दृष्ट्वा निजाङ्गजन्मनाम् । हर्षितस्तमुवाचैवं सहसाङ्गं धराधवः ॥ ४५ ॥

अर्थः—ए प्रमाणे पोताना पुत्रोने शास्त्र-विनोद करता जोइने हर्षित थयेला राजाए सहसांकने कीधुं के— ॥४५॥

तुष्टोऽहं त्वयि सत्प्राज्ञ ! याचस्व वरमोप्सितम् । ययाचे शौलिककत्वं स ददौ राजापि तत्क्षणम् ॥

अर्थः—हे सत्पुरुष ! हुं ताराप्त्ये तुष्टमान थयो छुं तो इच्छित माग ? त्यारे सहसांके दाण लेवानुं अधिकारीपणुं माग्युं. त्यारे राजाए पण तुरत तेने ते काम सोंप्युं. ॥ ४६ ॥

शौलिककत्वं गृहीत्वा स खानुचरान् प्रजल्पति । अर्द्धदाणं मया मुक्तं तच्चौर्यं त्याज्यमङ्गिभिः ॥४७॥

अर्थः—तेणे जगातनुं काम ग्रहण करीने पोताना नोकरोने जणाव्युं के हुं अरधो जगात माफ करुं छुं, माटे कोइ पण माणसे दाण चोरी करवी नहि. ॥ ४७ ॥

इत्यादिघोषणां कृत्वा कुमारस्तत्र तस्थिवान् । सुखेन स्वाधिकारं च पालयामास तत्पुरे ॥ ४८ ॥

अर्थः—एम् ढंढेरो पीडवीने ते कुमार त्यां रह्यो थको सुखे करी पोतानो अधिकार पाळतो हतो. ॥ ४८ ॥

अथ तस्मिन्पुरे चौरः समागत्य निरन्तरम् । चौद्यर्थं करोति निःशङ्को दुर्जयो दिव्यविद्यया ॥ ४९ ॥

अर्थः—हवे ते नगरमां दुर्जय एवो कोइ चोर हमेशां आवीने दिव्य विद्यायी चोरी करतो हतो. ॥ ४९ ॥

एकदेति महीपालो विज्ञप्तो पुरवासिभिः । अस्माभिश्चौरभीत्या च पुरे स्थातुं न शक्यते ॥ ५० ॥

अर्थः—तेथी एक दिवसे नगरना लोकोए राजाने विनंति करी के अमे चोरनी बीकथी आ नगरमां रहेवाने असमर्थ छीए. ॥ ५० ॥

नृपः श्रुत्वा तलारक्षमाहूयेत्यवदत् ततः । चौरं कर्षय त्वं सद्यो यथाऽत्र स्यात् सुखं नृणाम् ॥ ५१ ॥

अर्थः—एम सांभळीने राजाए कोटवाळने बोलाव्यो अने कीधुं के तुं चोरने तुरत पकड? के जेथी आ लोकोने सुख थाय.

इत्युवाच तलारक्षो नरब्रह्ममहानृपम् । विलोकितो मया चौरः परं कापि न लभ्यते ॥ ५२ ॥

अर्थः—कोटवाळे नरब्रह्मराजाने कहुं के में चोरने यणो जोयो पण क्यांय मलतो नथी. ॥ ५२ ॥

ततो मन्त्री लसद्बुद्धिर्नरब्रह्ममुवाच तम् । अद्याऽहं तस्करं कर्षे उदित्वा बीडकं धृतम् ॥ ५३ ॥

अर्थः—त्यारे लसद्बुद्धि नामना मंत्रीए राजाने कीधुं के आजेज हुं चोरने पकडुं एम कही बीडुं लीधुं. ॥ ५३ ॥

इति श्रुत्वापि स चौरः प्रधानसदने गतः । दत्त्वाऽवस्त्रापिनीं निद्रां सर्वेषां गृहवासिनाम् ॥ ५४ ॥

अर्थः—ए हकीकत सांभलीने चोरे ते प्रधानने घेर जइने घरना सर्व माणसोने अवस्वापिनी निद्रा आपी. ॥ ५४ ॥
कृत्वा च पश्चिमे द्वारं प्रविष्टस्तत्र तस्करः । गृहनेतेव सर्वत्र ददर्श निर्भयो बली ॥ ५५ ॥

अर्थः—अने पछवाडेना बारणेथी प्रवेश करीने बळवान अने निर्भय एवो ते चोर घरना धणीनी पेठे बंधु जोवा लाग्यो.
मुक्ताफलानि रत्नानि वस्त्राणि भूषणानि च । अन्यान्यपि च वस्तूनि मुषित्वा तस्करो गतः ॥ ५६ ॥

अर्थः—बाद रत्नोनो समूह, मुक्ताफल, वस्त्राभूषण विगेरे घणी वस्तुओ चोरीने ते चोर चाल्यो गयो. ॥ ५६ ॥
प्रभातसमये जाते प्रधानो जागृतस्ततः । तदैव स्वगृहे खात्रं दृष्ट्वा मनसि विस्मितः ॥ ५७ ॥

अर्थः—सवार यतां प्रधान जागीने जुए छे तो पोतानाज घरमां चोरी थयेली जोइने मनमां विस्मित थयो. ॥ ५७ ॥
स प्रधानो नृपासन्ने गत्वाऽवदत् पुनः पुनः । न मुक्तं मद्गृहे किञ्चित् चोरेण स्फारबुद्धिना ॥ ५८ ॥

अर्थः—ते प्रधान राजा पासे आवीने बारंवार कहेवा लाग्यो के चतुर बुद्धिवाळा एवा चोरे मारा घरमां कंइ रहेवा दीधुं नथी. ॥ ५८ ॥

ततोऽवदज्जराजीर्णो नृपं नगरनायिका । वशीकार्यो मया चौरः क्षणेन कपटाद् भृशम् ॥ ५९ ॥

अर्थः—त्यारे घडपणथी वृद्ध थयेली नगरनी नायिकाए राजाने कहुं के हुं एक क्षणमां कपटथी चोरने वश करी छैइश. ॥ ५९ ॥

रूपमद्भुतमा ! धृत्वा श्रुत्वा चोरः स बीडकम् । क्रीडां कुर्वन् सुयामिन्यामागतो नायिकागृहे ॥६०॥

अर्थः—ए वात सांभळीने अद्भुत रूप करीने चोर क्रीडा करतो रात्रिए नायिकाने घरे आव्यो. ॥ ६० ॥

कुब्जरूपधरां दासीं दृष्ट्वा चोरेण तत्र च । मुष्टिघातेन सा दासी सरला विहिता तदा ॥ ६१ ॥

अर्थः—त्यां चोरे कुबडी एवी एक दासीने जोडने मुष्टि—प्रहारथी ते कुबडीने सरल करी दीधी. ॥ ६१ ॥

साऽपि स्वस्वामिनीपार्श्वे गत्वा नत्वा च संस्थिता । द्वारस्थितेन केनापि सरला विहिता मुदा ॥

अर्थः—ते दासी पण पोतानी बाइ पासे जडने प्रणामपूर्वक कहेवा लागी के बहार उभेला कोडके मने सरल करी दीधी.

नायिकोवाच तं श्रुत्वा दासीमिति पुनः पुनः । त्वमाकारय तं भद्रे ! शीघ्रं सोऽपि समागतः ॥६३॥

अर्थः—ते सांभळीने नायिका दासीने वारंवार कहेवा लागी के हे भद्रे ! तेने तुं तुरत बोलाव ? तेथी ते पण आव्यो.

नायिकोवाच भो विद्वन् ! मां कुरु नवयौवनाम् । अर्पिता गुटिका तस्यै शिक्षयित्वेति तेन वै ॥६४॥

अर्थः—त्यारे नायिकाए तेने कीधुं के हे विद्वान ! मने नव-यौवना बनाव ? त्यारे ते चोरे तेने जडीबुटी आपीने शीखव्युं के, ॥ ६४ ॥

शून्यसद्मनि निर्वस्त्रं स्यात्तव्यं त्वयकाऽधुना । त्वां यदा कथयिष्येऽहं गन्धनीयेयमद्भुता ॥ ६५ ॥

अर्थः—हमणां तारे एक शून्य ओरडामां जइने निर्वस्त्र थइने रहेवुं, अने ज्यारे हुं कहुं त्यारे आ अद्भुत प्रभाववाळी जडोबुटी तारे सुंघवी. ॥ ६५ ॥

स नायिकां गृहे क्षिप्त्वा कपाटं दत्तवान् ततः । पश्चात्सर्वाणि वस्तूनि मुषित्वा तस्करीऽवदत् ॥

अर्थः—ए प्रमाणे नायिकाने ओरडामां राखी माथे आगळीओ देइने सर्व वस्तुओ चोरी लेइने चोर बोल्यो के, ॥६६॥

गन्धस्व गुटिकां वृद्धे ! इत्युक्त्वा तस्करो ययौ । सापि वारत्रयं मूलीगन्धिताऽभूच्च रासभी ॥६७॥

अर्थः—हे वृद्धा ! ते गुटिकाने हवे सुंघ ? एम कहिने ते चोर चालतो थयो. तेणीए त्रणवार ते गुटिका सुंघवाथी गवेडीरुपे थइ गइ. ॥ ६७ ॥

प्रातःकालो यदा जातस्तदा दासी समागता । वृद्धां च रासभीं दृष्ट्वा गत्वा राज्ञे न्यवेदयत् ॥६८॥

अर्थः—सवार थतां दासी आवीने जुए छे तो नायिकाने गवेडीरुपे जोइने तेणीए राजा पासे जइने निवेदन कर्यु. तत् श्रुत्वा सुभटाः सर्वे तस्मिन्पुरेऽपि हारिताः । तद् बीडकं हि केनापि चौरभीत्या च नादृतम् ॥६९॥

अर्थः—ते सांभळीने राजाए आखा नगरमां लश्कर गोठवी दीधुं, पण चोरनी बीकथो कोइए बीडुं लीधुं नहिं. ॥६९॥
चिन्तितमिति चौरैः कस्मिन् सुवासरे हृदि । अथानयामि भूपस्य पुत्रीमतीव सुन्दराम् ॥ ७० ॥

अर्थः—बळी कोइ सारे दिवसे चोरे विचार कर्थो के आ राजानी अति खुबसुरत एवी तेनी पुत्रीने लइ आवुं ॥७०॥
मध्यरात्रौ समागत्य गृहीता नृपतन्दनी । गत्वा स्वसदने मुक्ता पुत्रीमतीव सुन्दराम् ॥ ७१ ॥

अर्थः—मध्य रात्रिण चोरे निर्भयपणे आवीने ते सुंदरतर राज-पुत्रीने लेइने पोताने घरे मूकी. ॥ ७१ ॥
प्रातस्तस्या गृहे चेटी समायाता शुभानना । नो दृष्ट्वा तत्र तां बाला—मित्यवोचन्नृपान्तिके ॥७२॥
अर्थः—सवारे ते राज-पुत्रीना महेलमां सुंदर चहेरावाळी दासी आवीने जुए छे तो तेणीने न जोवाथी राजापासे आवीने ते दासीए निवेदन कर्थु. ॥ ७२ ॥

स्वपुत्रीहरणं ज्ञात्वा पटहोद्घोषणं कृतम् । यो ह्यानयति मत्पुत्रीं लभते तां सलक्ष्मीकाम् ॥ ७३ ॥
अर्थः—पोतानी पुत्री पण गुप्त थयाना खबर सांभळीने राजाए पटह वजडाव्यो के जे कोइ मारी पुत्रीने लावशे ते, ते कन्या लक्ष्मीसहित मेळवशे. ॥ ७३ ॥

सहसाङ्गेन तं श्रुत्वा गृहीतः पटहस्ततः । नृपते ! स्मर जिनाधीश—मागच्छति यथा सुता ॥ ७४ ॥
अर्थः—ते सांभळीने सहसांके बीडुं लीधुं अने कीधुं के हे राजन् ! जिनेश्वरप्रभुनुं स्मरण कर के जेथी तारी पुत्री आवे. ॥ ७४ ॥

पुनरूचे नृपस्याग्रे सहस्राङ्कः स्वबुद्धिना । चौरस्य बन्धनं कृत्वा-ऽनेष्यामि हि तवात्मजाम् ॥ यतः-

अर्थः—वली ते सहस्रांके बुद्धिपूर्वक राजाने कीधुं के ते चोरने बांधोने तारी पुत्री सहित खरेखर लावुं छुं. ॥ केमके-

यस्य बुद्धिर्बलं तस्य निर्बुद्धेस्तु कुतो बलम् । वने सिंहो मदोन्मत्तः शशकेन निपातितः ॥ ७६ ॥

अर्थः—जेनी पासे बुद्धि-बल छे तेज खरुं बल छे. बुद्धि रहितने बल क्यांथी होय ? कारण के वनमां मदोन्मत्त एवा सिंहने पण शीयाळे (कुवामां) पाडयो. ॥ ७६ ॥

उद्यमः साहसं धैर्यं बलं बुद्धिपराक्रमम् । षडेते यस्य विद्यन्ते, तस्य देवोऽपि शङ्कते ॥ ७७ ॥

अर्थः—वली उद्यम, साहस, धैर्य, बल, बुद्धि अने पराक्रम, ए छ जेना पासे छे तेनाथी देवताओ पण शंकित रहे छे. ॥

उदित्वेति कुमारस्तं स्वसदने समागतः । प्रत्युद्घाट्य स्वभण्डारान् प्रच्छन्नः संस्थितो निशि ॥ ७८ ॥

अर्थः—ए प्रमाणे राजाने कहीने ते सहस्रांके पोताने स्थानके आवीने पोताना भंडारो उघाडा राख्या अने रात्रिण पोते गुप्तपणे उभो रह्यो. ॥ ७८ ॥

परविद्याविनाशनीं स्मरन् चित्ते स हर्षितः । स्वकीयमदृश्यरूपं कृत्वा तत्र च तस्थिवान् ॥ ७९ ॥

अर्थः—अन्यनी विद्यानो नाश करवावाली विद्यानुं स्मरण करीने तथा पोतानुं अदृश्य रूप करीने ते सहस्रांक उभो. ॥

तस्मिन्नवसरे चौर आगत्य तस्य सद्रमनि । सर्वेषामवस्वापिनी-निद्रां ददौ स निर्भयः ॥ ८० ॥

अर्थः—ते समये निर्भय एवा ते चोरे तेना मकानमां आवीने बधाने अवस्वापिनो निद्रा आपी. ॥ ८० ॥

कुमारविद्यया जाता-ऽवस्वापिनी च निष्फला । दृष्टं सर्वं कुमारेण न च चोरेण स पुमान् ॥ ८१ ॥

अर्थः—पण कुमारनी विद्यार्थी अवस्वापिनी निद्रा निष्फल थवाथी सहस्रांक बधुं जोतो हतो पण चोरे तेने दीठो नहिं. ॥

ततः सर्वाणि वस्तुनि गृहीत्वा तस्करो ब्रजन् । दृष्टस्तेन कुमारेण सोऽपि चचाल पृष्ठतः ॥ ८२ ॥

अर्थः—त्यारे सर्व वस्तुओ लेइने चोर चालवा लाग्यो ते कुमारे दीठुं त्यारे ते पण तेनी पाछळ चालवा लाग्यो. ॥

गुफामुद्घाट्य चौरोऽसौ धनं मुक्त्वा च तत्क्षणम् । इत्युवाच कुमारीं तां भुंक्ष्व भोगान्मया सह ॥

अर्थः—चोरे गुफा उघाडीने अंदर धन मूकीने तुरतज राज-पुत्रीने कहेवा लाग्यो के मारी साथे भोग भोगव ? ॥ ८३ ॥

चौरमूचे कुमारी सा श्रुत्वेति वचनं कटु । बलात्कारेण सत्प्रीतिर्नो भवति कदाचन ॥ ८४ ॥ यतः—

अर्थः—ते कटुवाणी सांभळीने तेणीए चोरने कीधुं के कोइ दिवस बलात्कारथी सत्प्रीति थती नथी. ॥ ८४ ॥ केमके—

कविता वनिता गीतिः, स्वयमेवागता वरम् । बलादाकर्षमाणा हि सरसा विरसा भवेत् ॥ ८५ ॥

અર્થ:—કવિતા, લલના અને ગીતિ પોતાની મેલે આવેલાં સારાં, પળ બઝજબરોથી મેલવવામાં આવે તો સરસ હોવા છતાં નીરસ થઈ જાય છે. ॥ ૮૫ ॥

શ્રુત્વા તદ્વચનં ચોરો भीमखड्गेन सत्वरम् । केशपाशं करे कृत्वा तां प्रहर्तुं समुत्थितः ॥ ८६ ॥

અર્થ:—તેણીનું તે વચન સાંભળીને તુરતજ ચોરે તેણીનો ચોટલો જાલીને ભયંકર યુદ્ધ લેઈને માસ્વા ઉઠ્યો. ॥ ૮૬ ॥

तद् दृष्ट्वा सहसाङ्गश्च खड्गं धृत्वा करेऽवदत् । तस्कर ! मां समागच्छ यदि त्वं बलवानसि ॥ ८७ ॥

અર્થ:—તે જોઈને સહસ્રાંક પણ તલવાર હાથમાં લેઈને બોલ્યો કે હે ચોર ! તું જો બલવાન છે તો મારા સામે આવ ? ॥ ૮૭ ॥

श्रुत्वा विमुच्य तां चौरો, गतः कुमारसन्निधौ । कुमारचौरयोर्युद्ध-मभूत्तत्र भयङ्करम् ॥ ८८ ॥

અર્થ:—તે સાંભળીને ચોર તેણીને મૂકીને સહસ્રાંકસામે ગયો, અને ત્યાં તેઓ બન્ને વચ્ચે ભયંકર યુદ્ધ થયું. ॥ ૮૮ ॥

दृढं बद्धः कुमारेण तस्करो बलवानपि । करगृहीतनिर्झिंशः सत्त्वात् किं लभते न हि ? ॥ ८९ ॥ यतः—

અર્થ:—ચોર બલવાન હતો તેને પણ સહસ્રાંકે દૃઢ બાંધ્યો, કારણ કે સત્ત્વવાન અને હસ્તમાં રાખેલ છે તલવાર જેણે એ શું નથી મેલવી શકતો ? ॥ ૮૯ ॥ કહ્યું છે કે—

विजेतव्या लङ्का चरणतरणीयो जलनिधिर्विपक्षः पौलस्त्यो रणभुवि सहायाश्च कपयः ।

તથાપ્યેકો રામઃ સકલમવધોદ્રાક્ષસકુલં, ક્રિયાસિદ્ધિઃ સત્ત્વે વસતિ મહતાં નોપકરણે ॥ ૯૦ ॥

અર્થઃ—લંકાને જીતવી, ચરણથી સમુદ્ર તરવો અને રાવણ જેવા શત્રુને જીતવા માટે સહાયક ફક્ત વાંદરા હતા, છતાં એક એવા રામે આશ્વા રાવણના કુલને હાણી નાશ્યું, માટે મહાન માણસોની ક્રિયા-સિદ્ધિ સત્ત્વમાં રહેલી છે, ઉપકરણ (સાધન) માં નહિ. ॥ ૯૦ ॥

ઘટો જન્મસ્થાનં મૃગપરિજનો ભૂર્જવસનો, વને વાસઃ કન્દાશનમપિ ચ દુઃસ્થં વપુરિદમ્ ।

તથાપ્યેકોઽગસ્યઃ સકલમપિબદ્ વારિધિજલં, ક્રિયાસિદ્ધિઃ સત્ત્વે વસતિ મહતાં નોપકરણે ॥૯૧॥

અર્થઃ—ઘટ છે જન્મસ્થાન જેનું. મૃગ છે સહચારિઓ જેના, ખોજ-પત્ર છે વસ્ત્રો જેનાં, વનમાં છે વાસ જેનો, ફળાહાર છે જેનો તથા અત્યંત દુર્બલ છે શરીર જેનું, એવો એક અગસ્તિ સઘલું સમુદ્ર-જલ પી ગયો, માટે મહાન માણસોની સત્ત્વમાંજ ક્રિયાસિદ્ધિ રહેલી છે, ઉપકરણમાં નહિ. ॥ ૯૧ ॥

સુભટશ્રેણિકોટીરઃ કુમારો નૃપસન્નિધૌ । પ્રત્યૂષસમયે ગત્વા સથસ્તાવાર્પયદ્ ભૃષમ્ ॥ ૯૨ ॥

અર્થઃ—બાદ સહસ્રાંક ઘણા સુભટોથી પરિવેરેલો સવારે તુરતજ રાજાપાસે જઈને (સર્વ વસ્તુ) અર્પણ કરતો હવો. ॥

યત્તસ્કરેણ તદ્રામે ગૃહીતં વસ્તુ વિશ્રુતમ્ । તત્સર્વં જનતાવૃન્દૈર્ગૃહીતં શ્રીનૃપાજ્ઞયા ॥ ૯૩ ॥

अर्थ:—ते गाममांथी चोरे चोरेली अनेक वस्तुओ राजानी आज्ञायी जन-समूहे लेइ लीधो. ॥ ९३ ॥
जनाः सर्वेऽपि सन्तुष्टाः कुमारायाशिषं ददुः । दृष्ट्वा तस्य कुमारस्य कार्यमेतद्वरीयसम् ॥ ९४ ॥

अर्थ:—ते सहस्रांकनुं आवु मोडुं कार्य जोइने सर्व लोको संतुष्ट थया थका तेने आशीष आपवा लाग्या. ॥ ९४ ॥
खर्यऽवस्वापिनी विद्या तालकोद्घाटनी तथा । तथा रूपकरी विद्या विदुषां बल्लभा सदा ॥ ९५ ॥
अर्थ:—उत्तम एवी आकाशगामिनी विद्या, अवस्वापिनी विद्या, तालकोद्घाटिनी विद्या तथा विद्वानोने हमेशां प्रिय एवी रूपपरावर्तिनी विद्या ॥ ९५ ॥

चतस्रस्तस्करादेता विद्या जग्राह तत्क्षणम् । कुमारसहसाङ्गो हि सत्त्ववान् सुजनप्रियः ॥ ९६ ॥
अर्थ:—ए चारे विद्या ते चोर पासेथी तुरतज सज्जनप्रिय अने बलवान एवा सहस्रांके खरेखर ग्रहण करी. ॥ ९६ ॥
कुमारानुगृहाद्राज्ञा कर्षितो देशतो बहिः । अवध्य इति निश्चित्य तस्करो निजचेतसि ॥ ९७ ॥
अर्थ:—बाद राजाए ते चोरने कुमारना आग्रहथी देशपार कर्यो, अने चोर पण पोताने अवध्य मानीने निश्चित थयो. ॥ ९७ ॥
नगर्या जयकारो हि तस्मिन् जातो विशेषतः । तस्करकर्षणादेव कुमारोऽपि स हर्षितः ॥ ९८ ॥
अर्थ:—चोरने देशपार थयो मानीने नगरमां विशेष प्रकारे जयजयकार थयो, अने कुमार पण हर्षित थयो. ॥ ९८ ॥

नरब्रह्मोऽपि सः पश्चात् सहसाङ्गं च जल्पिवान् । त्वमुद्राहय सल्लग्ने मे पुत्रीं श्रीसमन्विताम् ॥ ९९ ॥

अर्थः—बाद नरब्रह्मराजाए सहसाङ्कने कीधु के शुभ लग्ने लक्ष्मी सहित तुं मारी पुत्रीने परण ? ॥ ९९ ॥

राजानं सहसाङ्गश्च प्रोचे भाग्यपुरन्दरः । साम्प्रतं नियमः सम्यग् मया कृतोऽस्ति भावतः ॥२००॥

अर्थः—त्यारे भाग्यवान सहसाङ्के कीधु के हाल में भावथी नियम ग्रहण कर्छे ॥ २०० ॥

एकदा चिन्तयामास सहसाङ्गः स्वचेतसि । मृगाङ्को मे पतिर्वर्यः समेष्यति कदाऽत्र वै ? ॥ १ ॥

अर्थः—हवे एक दिवसे स्त्रीरूपधारी सहसाङ्क मनमां विचारतो हवों के मारो उत्तम एवो पति मृगांक क्यारे अहिं आवशे ? ॥ १ ॥

क्रमेण सिंहलद्वीपात् सन्मृगाङ्गः समागतः । उपविश्य तरण्डे हि भृते वस्तुविशेषकैः ॥ २ ॥

अर्थः—अनुक्रमे सिंहलद्वीपथी अनेक वस्तुओ भरीने ते सज्जन एवो मृगांक वहाणमां बेसीने आव्यो. ॥ २ ॥

सुसुमारपुरं ज्ञात्वा रक्षयित्वा च पोतकम् । नस्मादुत्तरितः श्रेष्ठी मृगाङ्को गुणनीरधिः ॥ ३ ॥

अर्थः—अने सुसुमारपुर जाणीने अहिं वहाणने थोभावीने ते गुणनिधान मृगाङ्ककुमार त्यां उतर्यो. ॥ ३ ॥

कुसुमसारस्य पुत्रो मृगाङ्कोऽत्र समागतः । कथितं सहसाङ्गाग्र इति स्वानुचरेण च ॥ ४ ॥

અર્થ:—ત્યારે સહસ્રાંકના નોકરે સ્વર આપી કે કુસુમસારનો પુત્ર મૃગાંકકુમાર અહિં આવેલ છે. ॥ ૪ ॥

મૃગાંકકુમાર: સોઽપ્યુપાયનં ગૃહોત્વા તત: । આગતો વિનયં કુર્વન્ ગત્યા તર્જિતવારણ: ॥ ૫ ॥

અર્થ:—બાદ તે મૃગાંકકુમાર મેટણું લેઈને હસ્તિની ગતિને તિરસ્કારતો વિનયપૂર્વક ત્યાં આવ્યો. ॥ ૫ ॥

સહસ્રાંક: સ્વભર્તારં દૃષ્ટ્વાઽસનાત્સમુત્થિત: । સન્મુખોઽપિ ગતસ્તસ્ય વિનયાર્થં ચ શુદ્ધધી: ॥૬॥ ચત:—

અર્થ:—શુદ્ધ બુદ્ધિવાળો સહસ્રાંક પણ પોતાના ભર્તારને જોઈને વિનયથી ઉઠીને સામો ગયો. ॥ ૬ ॥ કહું છે કે—

કેનાઞ્જિતાનિ નયનાનિ મૃગાંકનાનાં, કશ્ચોત્પલેષુ દલસશ્ચયમાતનોતિ ? ।

કો વા કરોતિ રુચિરાંકરુહાન્ મયૂરાન્, કો વા કરોતિ વિનયં કુલજેષુ પુંસુ ? ॥ ૭ ॥

અર્થ:—મૃગલીઓનાં નયનો કોણે આંજ્યાં છે ? કમલમાં દલ-સંચય કોણે કર્યો છે ? મયૂરોના પીછાંને કોણ સુંદર બનાવે છે ? અને સત્કુલમાં ઉત્પન્ન થયેલા પુરુષોમાં વિનય કોણ ઉત્પન્ન કરે છે ? (આ બધું સ્વતઃ સિદ્ધ હોય છે કોઈ કરવા જતું નથી) ॥ ૭ ॥

વિનયં રાજપુત્રેભ્ય: પણિતેભ્ય: સુભાષિતમ્ । અનૃતં દ્યુતકારેભ્ય: સ્ત્રીભ્ય: શિક્ષેત કૈતવમ્ ॥ ૮ ॥

અર્થ:—રાજપુત્રોથી વિનય, પંડિતોથી સદ્વચનો, જુગારીઓથી જૂઠું અને સ્ત્રીઓથી કપટ શીખાય છે. ॥ ૮ ॥

इत्यूचे सहसाङ्कोऽसौ कुसुमसारनन्दनम् । तवाननं निरीक्ष्याहं हर्षितः पूर्वरागतः ॥ ९ ॥

अर्थः—बाद कुसुमसारना पुत्र मृगांकने सहसांके कीधुं के तारुं मुख जोइने पूर्वरागथी हुं हर्षित थाउं छुं ॥ ९ ॥

तत्कारणाद् मया मुक्तं तवार्द्धदाणमेव च । त्वां वारयाम्यहं श्रेष्ठिन् ! न कार्या दाणतस्करी ॥१०॥

अर्थः—अने ते कारणथी हुं तारुं अर्धुं दाण माफ कर छुं, पण हे शेठ ! हुं आपने स्पष्ट कहुं छुं के दाण-चोरी करशो नहिं. ॥ १० ॥

लेखं विलिख्य वस्तूनि जग्राह शौलिकः शुभः । लिखनादधिकं पोते, दृष्ट्वा बभूव कोपभाक् ॥११॥

अर्थः—तेना कहेवा प्रमाणे सर्व वस्तुओ नोधीने जगात लीधो, पण लखाव्याथी बहाणमां बधारे वस्तुओ जोइने सहसांक कोपायमान थयो. ॥ ११ ॥

सद्यैनं बन्धयध्वं च श्रेष्ठिनं दाणतस्करम् । शौलिकश्च हि भो लोकाः ! इत्यादिशत् स्वमानुषान् ॥१२॥

अर्थः—अरे माणसो ! दाणचोरी करनार आ शेठने तुरतज बांधो ? एम ते दाणना अधिकारी सहसांके पोताना माण-सोने हुकम कर्यो. ॥ १२ ॥

दृढं बध्वा तदादेशाद् मृगाङ्कं तस्य सेवकैः । स्वगृहे च समानीतं मुषित्वा तत्तरण्डकम् ॥ १३ ॥

अर्थः—ते हुकमथी तेना नोकरोए मृगांकने मजबूत बांध्यो अने बहाणमांथी लुंटीने (सर्व वस्तु) घरे लाव्या. ॥१३॥
 क्रोधेनाऽरुणमाकृत्य लोचनमवदत्पुनः । यष्टिमुष्टिप्रहारैश्चैनं मारयत भो जनाः ! ॥ १४ ॥

अर्थः—क्रोधावेशथी लाल आंखो बतावीने सहसांक वारंवार कहेवा लाग्यो के अरे माणसो ! आ शेठने लाकडी मुष्टि विगेरे प्रहारथी मारो ? ॥ १४ ॥

मम चित्ते महान्कोपो वर्तते भो विचक्षण ! किं करोमि परं स्वामि—न्न मोक्ष्ये त्वामतः परम् ॥

अर्थः—हे विचक्षण ! मारा हृदयमां अति कोप आव्यो छे तेथी थुं करुं के तने छोडी शकुं तेम नथी. ॥ १५ ॥

इत्युक्त्वा सहसाङ्कोऽसौ चचाल निजमन्दिरे ! पोतेश ! भोजनं रम्यं करिष्यसे हि मद्गृहे ॥१६॥

अर्थः—एम कहीने सहसांके पोताने घरे चालवा जतां पूछ्युं के हे बहाणपति ! तमो मारे त्यां मनोहर भोजन करशो ? ॥

तेनोक्तं मांडवीनाथ ! वाञ्छितं कथितं त्वया । ततः सोऽपि च तत्सार्द्धं भोजनाय गतः खलु ॥ यतः—

अर्थः—शेठे कीधुं के हे दाणना अधिकारी ! बहु सारुं, आपे योग्य कीधुं, एम कही शेठ पण तेना साथे भोजनमाटे गयो. ॥ १७ ॥ कहुं छे के—

अभिमतमहामानग्रन्थिप्रभेदपटीयसी, गुरुतरगुणग्रामाम्भोजस्फुटोज्ज्वलचन्द्रिका ।

વિપુલવિલસહજાવહ્નીવિતાનકુઠારિકા, જઠરપિઠરી દુષ્પૂરેયં કરોતિ વિડમ્બનામ્ ॥ ૧૮ ॥

અર્થ:—જેથી અભિમત મોટા માનરૂપ ગ્રંથિના ભેદનમાં ચતુર, અતિ મોટા ગુણના સમુદાયરૂપ કમલને વિકસિત કરવામાં ઉજ્જવલ ચંદ્રિકાસરસી, મોટી સુશોભિત લજ્જારૂપ વલ્લિને વિદારણ કરવામાં કુહાડીરૂપ, આ દુઃસ્વે પૂરાય એવી પેટરૂપ પેટી વિડંબના કરે છે. ॥ ૧૮ ॥

સહસાઢ્કઃ સ્વહસ્તેન ચકારાઽથ સુભોજનમ્ । ઘૃતપૂરૈઃ સમાયુક્તં પ્રાણિનાં મધુરૈઃ સદા ॥ ૧૯ ॥

અર્થ:—બાદ સહસાંકે પોતાને હાથે પ્રાણિઓને હમેશાં મધુર એવું ઘૃતથી તરવોલ કરેલું ભોજન બનાવ્યું. ॥ ૧૯ ॥

તસિહરૈશ્ચ સત્તારૈઃ કુષ્માણ્ડપાકકૈર્વરમ્ । મોદદં સતતં રમ્યં સિંહકેસરમોદકૈઃ ॥ ૨૦ ॥

અર્થ:—તાપને હરવાવાળો એવો ઉત્તમ કોઝાંપાક તથા અનુપમ સિંહકેસરીઆ લાડુ તાજા અને સુશ કરે એવા તુરત બનાવ્યા. ॥ ૨૦ ॥

સર્વપક્વાન્નસંયુક્તં સુરાણાં સુરભિ ધ્રુવમ્ । હરમશેષરોગાણાં કલિતં લાપનશ્રિયા ॥ ૨૧ ॥ યતઃ—

અર્થ:—સર્વ પક્વાન્નોથી મિશ્રિત કરેલ તથા સ્વસ્થ દેવતાઓને પણ સુગંધિ આપનાર, તેમજ સર્વ રોગને હરવાવાળી એવી લાપસી પણ બનાવી. ॥ ૨૧ ॥ કહ્યું છે કે—

દુગ્ધં ગોધૂમચૂર્ણં ઘૃતગુડસહિતં નાલિકેરસ્ય સ્વણ્ડં, દ્રાક્ષા-સ્વર્જૂર-સુણ્ઠિ-તજ-મરિચયુતં
પેશલં નાગપુષ્પમ્ । પક્કં તામ્રે કટાહે તલવિતમતૂલં પાવકે મંદકાન્તૌ, ધન્યા હેમંતકાલે
પ્રચુરઘૃતયુતા ભુજ્જતે લાપનશ્રીઃ ॥ ૨૨ ॥

અર્થ:—દૂધ, ઘઉંનો લોટ, ઘી, ગોઝસહિત નાલીયરનું સ્વમળ, દ્રાક્ષ, સ્વજુર, સુંઠ, તજ, મરી અને નાગકેસરના પુષ્પો
કરી યુક્ત, નથી દેખાતું તલ જેનું એવી તાંબાની કડાઈમાં મંદાગ્નિથી પકાવેલી અને ઘણા ઘીથી યુક્ત લાપસી હેમંતઋતુમાં
જે માણસો સ્વાદ છે તે માણસો ધન્ય છે. ॥ ૨૨ ॥

નિર્મલક્ષીરસસ્વણ્ડ-પ્રાજ્યાજ્યપૂર્વિકાન્વિતમ્ । પ્રવિષ્ટાન્ધો-વિદાલિભ્યાં રાજિતં દોષવર્જિતમ્ ॥

અર્થ:—નિર્મલ ક્ષીરથી સાફ કરેલ છે સ્વાંડ તથા ઘીથી પરિપૂર્ણ કરેલ છે એવા માલપુડાં, મીઠો માત તથા ચડી દાઝ
વિગેરે દોષવર્જિત રસોઈથી તેને રંજિત કર્યો. ॥ ૨૩ ॥

ઇત્થમ્ભૂતે મનોજ્ઞે ચ ક્રિયમાણે સુભોજને । પૂર્વઃ સ્વાદસ્તદા પ્રાપ્તઃ મૃગાઢ્ઠેનાઽતિબુદ્ધિના ॥ ૨૪ ॥

અર્થ:—એવી રીતનું ઉત્તમ ભોજન કરવાથી બુદ્ધિશાલી મૃગાંકને પ્રથમના વસ્તુનો સ્વાદ આવ્યો. ॥ ૨૪ ॥

તેનાસ્વાદેન ચિત્તે ચ કુમારોઽવગમત્તદા । ઇયં પદ્માવતી ચાસ્તિ કિંવા નાસ્તિ ચ વલ્લભા ॥ ૨૫ ॥

अर्थ:—ते स्वादधी मृगांक मनमां विचारवा लाग्यो के आ थुं मारी स्त्री पद्मावती न होय ? ॥ २५ ॥

या तु मया वने मुक्ता समायात्यत्र सा कथम् ? । एषस्तु शौलिको नूनं नररूपेण दृश्यते ॥२६॥

अर्थ:—अरे! जेणीने में वनमां छोडी दीधी छे ते अहिं क्यांथी होय? आ तो खरेखर पुरुषरूपधारी जगातनो उपरी छे. ॥ २६ ॥

सो भव्यं भोजनं भुक्त्वा वचसेत्यवदत्ततः । मां सहसाङ्क ! मुञ्चस्व कृपया दीनमन्दिरम् ॥२७॥

अर्थ:—उत्तम भोजन कर्या बाद मृगांके तेने विनंति करी के हे सहसांक! गरीबाइना घररूप एवा मने कृपा करीने छोड ? ॥ २७ ॥

श्रेष्ठिनं तं कलाधाम—सहसाङ्कः प्रजल्पिवान् । यावत्त्वं जीवसि भव्य ! तावत्पार्श्वं न मुच्यते ॥२८॥

अर्थ:—कलावान सहसांके ते शेठने कीधुं के हे भव्य! ज्यांसुधी तुं जीवे छे त्यांसुधी तारुं पडखुं छोडी शकुं तेम नथी. मृगाङ्क! त्वं सदा दीन—मन्तुमानसि मे भृशम् । तेनाहं ताडयिष्यामि महद्वण्डेन पाणिना ॥२९॥

अर्थ:—हे मृगांक! सदा दीन एवो तुं मारो घणो अपराधी छो, तेथी मारा हस्तरूपी मोटा दंडथी तने हुं मारीश. श्रेष्ठिनं बन्धयित्वोर्ध्वं ताडयन्तु पुरो धृतम् । एतादृशीं मुखे भीति—मदर्शयत् पुनः पुनः ॥ ३० ॥

अर्थ:—“ आ शेठने उंचे टांगो अने मारो ” एवी बीक मोढेथी वारंवार आपवा लाग्यो. ॥ ३० ॥

नृपेण निजकर्णान्ते एतत्सर्वं यदा श्रुतम् । मुञ्चापितश्च वेगेन मृगाङ्कः कृपया तदा ॥ ३१ ॥

अर्थ:— राजाना कर्णसुधी आ वात ज्यारे पहुँची त्यारे तुरतज मृगांकने दया लावीने छोडाव्यो. ॥ ३१ ॥

नृपस्य वचनान्मुक्तो मुत्कलो व्यावहारिकः । प्रतिज्ञामिति निश्चित्य न गन्तव्यं मया विना ॥ ३२ ॥

अर्थ:—राजानी आज्ञाथी छुटा करेला ते शेठ साथे एवी प्रतिज्ञा करावी के मारा विना तारे (क्यांय) जवुं नहिं. ॥ ३२ ॥

दासो भूत्वा मृगाङ्को हि स दैन्यमदधत् तदा । अन्यतृकृत्यानि नीचानि चकार सोऽपि सर्वदा ॥ ३३ ॥

अर्थ:—मृगांक पण दीनपणे सेवक थइने रह्यो अने बीजां हलकां काम पण हमेशां ते करवा लाग्यो. ॥ ३३ ॥

एकस्मिन् दिवसे श्रेष्ठी करौ नियोज्य संस्थितः । शौलिकेन तदा दृष्टो नयनोत्पन्नरागतः ॥ ३४ ॥

अर्थ:—एक दिवसे हाथ जोडीने ते शेठ उभो, त्यारे दाणना अधिकारीए तेना तरफ राग-मिश्रित नयनोथी दृष्टी करी.

प्रसन्नचित्तं विज्ञाय विज्ञप्तिमिति सोऽकरोत् । त्वमाशु दीनसंस्त्याय—मधुना मुञ्च मां प्रति ॥ ३५ ॥

अर्थ:—तेवुं प्रसन्न चित्त जाणीने मृगांके विनंति करी के, हवे आप आ दीनने जवा माटे तुरत छोडी मुको? ॥ ३५ ॥

अहं यावत् चिरं जीवी त्वां न मुञ्चामि तावतः । मन्तुमन्दिरमध्यस्थं दुष्टधीधनधारकम् ॥ ३६ ॥

मृगांक

॥५१॥

अर्थः—(सहस्रांके कीधुं के) दुष्ट बुद्धिवाळा अने मारा अपराधरूपी पांजरामां पूरायेला तने हुं जीवीश त्यांसुधी छोडीश नहिं. ॥ ३६ ॥

मत्पदोर्यदि त्वं श्रेष्ठिन् ! शोषयेर्धृतसत्पलम् । सदा त्वां सादरात्सद्यो मुञ्चामि ग्रामबन्धनात् ॥३७॥

अर्थः—वळी हे शेठ ! जो तूं एक पळी घी मारे पगे चोळी आप तो हुं तने आदरथी तुरतज ग्राम-बंधनथी छोडूं. अङ्गीचकार स श्रेष्ठी पूर्व यद् भणितं वचः । पश्चात् शय्यां महारम्यां सुप्तो हि प्रति शौलिककः ॥३८॥

अर्थः—आ वचन शेठे अंगीकार कर्युं एटले सहस्रांक मनोहर शय्यामां सुतो. ॥ ३८ ॥

ततः परं मृगाङ्को हि चकार घृतमर्दनम् । इतः नैतवतस्तन्द्रा शौलिकेन कृता परा ॥ ३९ ॥

अर्थः—अने मृगांक घीथी मर्दन करवा लाग्यो, दरम्यान (सहस्रांक) कपट-निद्राथी सुइ गयो. ॥ ३९ ॥

पदस्पर्शवशादाज्यं विग्धरितं च भाजने । अथ शोषमुपैति न मृगाङ्केनेति चिन्तितम् ॥ ४० ॥

अर्थः—पगना स्पर्शथी घी उनुं थवा लाग्युं पण शोषाय नहिं, तेथी मृगांके विचार्युं के, ॥ ४० ॥

घोरनिद्रावशीभूतं ज्ञात्वा शौलिकमुद्धतम् । पश्चाद् मृगाङ्कश्रेष्ठिना दत्तमाज्यं मुखे भृशम् ॥ ४१ ॥

अर्थः—आ दाणनो अधिकारी घोरनिद्रामां छे एम जाणीने शेठे ते घी पोताना मोढामां सुकी दीधुं. ॥ ४१ ॥

चरित्रम्

86647

॥५१॥

मृगांक

॥५२॥

सहसाङ्गेन सद्यस्कं ततः क्रोधेन जल्पितम् । रे ! रे ! रङ्ग महारङ्ग ! जठरस्यैव पूरकः ॥ ४२ ॥

अर्थः—त्यारे सहस्रांके क्रोध करीने कीधुं के अरे रंक ! महा रंक ! तुं तो पेटभरोज छे. ॥ ४२ ॥

बध्वाञ्जलिं मृगाङ्गो हि जल्पति प्रतिदुःखतः । तेऽहं महापराधीनो यथा रुचिस्तथा कुरु ॥ ४३ ॥

अर्थः—हाथ जोडी मृगांक दुःखथी बोल्यो के हुं आपनो महान् अपराधी छुं तो आपने योग्य लागे तेम करो ? ॥ ४३ ॥

सहसांकस्तदा जातः पद्मावती मनोहरा । रचयित्वा च शृङ्गारं नवसप्तादिकमद्भुतम् ॥ ४४ ॥ यतः—

अर्थः—बाद सहसांक पण शोळे शणगार सजीने मनोहर पद्मावतीरूपे थयो. ॥ ४४ ॥ कहुं छे कै—

आदौ मज्जनचारुचीरतिलकं नेत्राञ्जनं कुण्डले । नासामौक्तिकपुष्पहारधवलं झंकारकौ नूपुरौ ॥

अङ्गे चन्दनलेपकं कुचमणिः क्षुद्रावली घण्टिका । ताम्बूलं करकंकणं चतुरता शृङ्गारकाः षोडश ॥ ४५ ॥

अर्थः—प्रथम नहावुं, सारां लुगडां, तिलक, आंखमां अंजन, बे कुंडलो, नाकमां मोती, पुष्पनो हार, बे झांझरो, अंगे चंदननो लेप, कांचली, नानी नानी घुघरीओ, नागरवेलनां पान, हाथमां कंकण अने चतुराइ ए शोळ शणगार स्त्रीओना छे.

पश्चात्प्रणम्य सा बाला मृगांकमिति जल्पिवान् । तेऽहं महापराधीनी पादोपानहसदृशी ॥ ४६ ॥

चरित्रम्

॥५२॥

मृगांक

॥५३॥

अर्थ:—पछी ते बाळाए मृगांकने प्रणाम करीने कीधुं के हुं आपनी मोटी अपराधिनी लुं अने तमारा पगनी मोजडी जेवी लुं. ॥ ४६ ॥

परस्परं स्ववृत्तान्तं श्रुत्वा सन्तोषमापतुः । नृपोऽप्येति प्रवृत्तिं च श्रुत्वा हर्षमुपागतः ॥ ४८ ॥

अर्थ:—बाद परस्पर पोतपोतानुं वृत्तांत सांभळीने तेओ हर्षित थया, अने राजा पण आ हकीकत सांभळीने खुशी थयो. हर्षेण तौ सुखं पश्चाद् भोजयामासतुर्मिथः । नृपेण चिन्तितं चित्ते सुतां ददामि संप्रति ॥ ४९ ॥

अर्थ:—अहिं तेओ हर्षपूर्वक सुख भोगववा लाग्या, बाद राजाए विचार्युं के हवे हुं आने मारी पुत्री आपुं. ॥ ४९ ॥

धराधीशेन पुत्री सा समं तेन विवाहिता । अर्द्धराज्यं च रत्नानि स्वर्णानि च ददौ ततः ॥ ५० ॥

अर्थ:—त्यारपछी राजाए पोतानी पुत्रीने मृगांक साथे परणावी अने रत्न, सुवर्ण सहित अर्ध राज्य आप्युं. ॥ ५० ॥

दिनानि कल्पपि स्थित्वा वाराणसीं चंचाल सः । प्राप्तं च तत्पुरं रम्यं स्तोकैरेव दिनैरपि ॥ ५१ ॥

अर्थ:—त्यां केटलाक दिवसो रहीने ते मृगांककुमार वाराणसी नगरी प्रत्ये चाल्यो अने थोडा दिवसमां ते मनोहर नगरीमां आब्यो. ॥ ५१ ॥

मातृपित्रोः पदद्वन्द्वं नत्वा नत्वाऽतिरागतः । चकार मिलनं पश्चात् मृगांको हि परस्परम् ॥ ५२ ॥

चरित्रम्

॥५३॥

अर्थः—त्यां मात-पिताना चरण-कमलने अति प्रेमथी नमीने मृगांके परस्पर मिलन कराव्युं. ॥ ५२ ॥

स्ववेश्मनि सुखं भुञ्जन् श्रेष्ठः कुसुमसारसूः । तस्थिवान् ललनाद्वन्द्वैः संयुतः स्नेहभाजनैः ॥५३॥

अर्थः—कुसुमसार शेठनो पुत्र मृगांककुमार स्नेह करवाने योग्य एवी वन्ने स्त्रीओ साथे पोताना महेलमां सुख भोगवतो थको रह्यो. ॥ ५३ ॥

इतश्च तस्यां वाराणस्यां मकरध्वजो नृपः । वर्त्तते विश्वविश्वेशः पुत्ररत्नविवर्जितः ॥ ५४ ॥ यतः—

अर्थः—ते अरसामां वाणारसी नगरीमां जगत्पति एवो मकरध्वज नामे राजा पुत्ररहित हतो. ॥ ५४ ॥ केमके—

घरअंगणमि मसाणं जत्थ न दीसंति धूलिधूसरच्छायं ।

अडंति पडंति रडंतडाइं दो तिन्नि डिंभाइ न दीसंति ॥ ५५ ॥

अर्थः—जे घरना आंगणामां बे-त्रण छोकरा रखडतां, पडतां रडतां अने धूलथी आच्छादित थतां देखातां नथी ते घर मसाण जेवुं देखाय छे. ॥ ५५ ॥

एकोऽपि यः सकलकार्यविधौ समर्थः, सत्त्वाधिको भवति किं बहुभिः प्रसूतैः ।

तारागणः समुदितोऽप्यसमर्थ एव, चन्द्रः प्रकाशयति दिग्मुखमण्डलानि ॥ ५६ ॥

अर्थः—सघळां कार्यमां दक्ष अने सत्त्ववान एक पुत्र पण घणा पुत्रो करतां सारो, केमके असमर्थ एवा ताराओना समूह करतां एकज चंद्र दिशाओने प्रकाशित करे छे. ॥ ५६ ॥

तेन राज्ञा मृगाङ्गस्य वृत्तान्तो मूलतः श्रुतः । तदेति चिन्तितं चित्ते मत्पुत्रीशो भवत्वयं ॥ ५७ ॥

अर्थः—ते राजाए मृगांकनुं वृत्तांत अथथी इति सुधी सांभळीने मनमां चितव्युं के आ मारी पुत्रीनो पति थाय तो साहं. विचिन्त्येति नृपेणैव स्वराज्यं च निजां सुताम् । अत्याडम्बरतो दत्त्वा स्वयं हि व्रतमाददे ॥ ५८ ॥

अर्थः—एम विचारीने राजाए पोतानुं राज्य पुत्रीसहित घणा आडंबरपूर्बक मृगांकने देइने पोते व्रत अंगीकार कर्युं.

पश्चान्मृगाङ्गभूपालः पालयामास राज्यतां । अनेकभटसन्दोहैः संयुतः सारविक्रमः ॥ ५९ ॥

अर्थः—बाद मृगांकभूपाल पण पराक्रमी एवा अनेक सामंतोथी परिवर्या थका राज्य करता हवा. ॥ ५९ ॥

कियत्यपि गते वर्षे ग्रामोपान्तवनान्तरे । आगता मतिपूर्णाश्च मतिसागरसूरयः ॥ ६० ॥

अर्थः—केटलाक वर्षो व्यतीत थये ते नगरीना वनमां पूर्ण मतिवाळा मतिसागर नामे सूरिश्वर पधार्या. ॥ ६० ॥

तदेत्युक्तं वनाधीशैर्गत्वा मृगाङ्गसन्निधौ । उत्तरिता वने सन्ति मतिसागरसूरयः ॥ ६१ ॥

अर्थः—त्यारे वनपाळे मृगांकभूपाल पासे आवीने कहुं के वनमां मतिसागर नामे सूरिमहाराज आवेला छे. ॥ ६१ ॥

તત્શ્રુત્વા હૃષ્ટમનસા મૃગાઢ્ઞેનૈવ સત્વરમ્ । દત્તાનિ વનપાલાય વસ્ત્રાણિ ભૂષણાનિ ચ ॥ ૬૨ ॥

અર્થ:—તે સાંભળીને હર્ષિત થયેલું છે મન જેનું એવા મૃગાંકભૂપાલે તુરતજ વસ્ત્ર અને આભૂષણો વનપાલને આપ્યાં.

તતશ્ચચાલ તત્સ્થાનાત્ ભૂપાલોઽદ્ભુતભાવતઃ । સંયુતઃ સર્વલોકાંઘૈર્વન્દિત્વા નિષસાદ સઃ ॥ ૬૩ ॥

અર્થ:—ત્યારબાદ મૃગાંકભૂપાલ અતિ ભાવથી અને ઘણા લોકો સહિત ત્યાં જઈને સૂરિમહારાજને વાંદીને યથાસ્થાને બેઠો. ॥ ૬૩ ॥

પશ્ચાત્સૂરિર્મહારમ્યા—મારેભે ધર્મદેશનામ્ । શ્રોત્રયોઃ સુખદાં નિત્યં ભવ્યામ્ભોરુહભાસિનીમ્ ॥૬૪॥

અર્થ:—બાદ સૂરિમહારાજે પણ ઉત્તમ, કર્ણને સુખ આપનારી અને ભવિક્કજનરૂપી કમળને વિકસાવનારી ધર્મ-દેશના આપવા માંડી. ॥ ૬૪ ॥

દેશનાન્તે મૃગાઢ્ઞોઽપિ પપ્રચ્છ સ્વામિનં પ્રતિ । કથં લબ્ધા ગતા લક્ષ્મીઃ પુનઃ પ્રાપ્તેતિ કારણં ॥૬૫॥

અર્થ:—દેશના બાદ મૃગાંકભૂપાલે સૂરિમહારાજને પૂછ્યું કે શું કારણથી મને મળેલી લક્ષ્મી ગઈ અને પાછી ફરીને તે પ્રાપ્ત થઈ? ॥ ૬૫ ॥

સ્વામ્યૂચે ભવવૃત્તાન્તં પુરે ગુણપુરાભિધે । હંસપાલાભિધો ક્ષત્રી પત્ની લીલાવતી વરા ॥ ૬૬ ॥

अर्थः—त्यारे गुरुमहाराजे पण तेना पूर्वभवतुं वृत्तांत कीथुं के—गुणपुर नामे नगरमां हंसपाल नामे क्षत्री रहेतो हतो, तेनी लीलावती नामे उत्तम स्त्री होती. ॥ ६६ ॥

एकस्मिन् वासरे त्वं हि परदेशेषु जग्मिवान् । धनोपार्जनकार्यार्थं—मुत्कलाप्य मृगेष्वक्षणां ॥ ६७ ॥

अर्थः—एक दिवसे हंसपाल स्त्रीने कहीने धन उपार्जन करवामाटे परदेशमां गयो. ॥ ६७ ॥

भ्रमितः सर्वदेशे त्वं नासं किञ्चिद् धनं त्वया । पश्चात् त्वं प्रतिसंस्त्यायं चलितः प्रेमप्रेरितः ॥ ६८ ॥

अर्थः—सर्व देशमां फर्यो, पण तेने क्यांय धन प्राप्त न थवाथी प्रेमथी प्रेरायेलो एवो ते पोताना घर तरफ पाछो बळ्यो.

मार्गेऽप्यागच्छता दृष्टः श्वेतपुष्पलाशकः । तन्मूले खनिते आसं भाण्डं द्रव्यसमन्वितम् ॥ ६९ ॥

अर्थः—मार्गगां चालतां तेणे धोळां पुष्पोवाळुं खाखरानुं झाड दीठुं, तेना मूळमां खोदवाथी द्रव्यथी भरेलुं एक ठाम मलयुं. ॥ ६९ ॥

क्रमेण सद्ने गत्वा कान्तायै भाण्डमर्पितम् । सा प्राप परमानन्दं विवेकविनयान्विता ॥ ७० ॥

अर्थः—अनुक्रमे पोताने घरे जइने स्त्रीने ते ठाम आप्युं तेथी तेणी पण विवेक अने विनयपूर्वक परम आनंदित थइ. तया हि परमान्नं च कृतं भोजनमुत्तमम् । तस्मिन् मासोपवासी चा—ऽगतः सद्मनि पुण्यतः ॥

अर्थः—तेणीए दूधपाकनुं उत्तम भोजन बनाव्युं, ते अरसामां तेमना पुण्योदयथी मासोपवासी साधु तेमने घरे आवी चळ्या. ॥ ७१ ॥

ततो भूयोऽर्थयित्वा च प्रदत्तं क्षीरभोजनम् । पश्चादिति कुभावश्च जातो दत्तं मया वृथा ॥ ७२ ॥

अर्थः—त्यारे लीलावतीए वारंवार प्रार्थना करीने ते दूधपाक बोरावी दीधो. पाछळथी तेणीने कुमनोरथ थयो के में फोगट आ (उत्तम भोजन) आपी दीधुं. ॥ ७२ ॥

हंसपालेन तेनापि कुभाव इति चिन्ततः । धिक् कान्ते ! मां हि मुक्त्वा च प्रदत्तं भोजनं मुनेः ॥

अर्थः—बाद हंसपाले पण कुमनोरथ चिंतवतां थकां कीधुं के हे प्रिया ! तने धिक्कार छे के मने मूकीने तें बधुं भोजन साधुने आपी दीधुं. ॥ ७३ ॥

पुनर्द्वन्द्वस्य सद्भावः समुत्पन्नः समं हृदि । इदं वर्यं कृतं कान्ते ! परस्परं प्रशंसतः ॥ ७४ ॥

अर्थः—वळी फरीने बन्नेना हृदयमां सद्भाव आव्यो के हे प्रिया ! आ उत्तम काम थयुं, एम परस्पर प्रशंसा करवा लाग्या.

सम्यक्त्वमूलमापन्नौ क्रमेण गुरुसन्निधौ । धर्मकृत्यान्वितौ जातौ द्वावपि सततं तदा ॥ ७५ ॥

अर्थः—त्यारबाद अनुक्रमे ते बन्नेए गुरुपासेथी सम्यक्त्व अंगीकार कर्युं, अने बन्ने हमेशां धर्म-कृत्यमां तत्पर थया.

તતસ્તૌ ચ સુરાગારે પાલયિત્વા નિજાયુષમ્ । જન્મતુર્દ્વૌ સદાકારૌ પૂર્વપુણ્યાનુભાવતઃ ॥ ૭૬ ॥

અર્થ:—બાદ તે વન્ને સ્વાયુઃ પૂર્ણ કરીને પૂર્વે કરેલાં પુણ્યોદયથી દેવલોકમાં ઉત્પન્ન થયા. ॥ ૭૬ ॥

દેવલોકાન્મૃગાઙ્ગત્વે—નોત્પન્નઃ શ્રેષ્ઠિનો ગૃહે । લીલાવત્યપિ સંજાતા શ્રેષ્ઠિનઃ સદને સુતા ॥૭૭॥

અર્થ:—દેવલોકમાંથી ચવીને તું (કુસુમસાર) શેઠને ઘરે મૃગાંકપણે થયો, અને લીલાવતી પણ શ્રેષ્ઠિ-ગૃહે પુત્રીરૂપે થઈ.

પૂર્વરાગેણ સમ્બન્ધો મિલિતો હિ પરસ્પરમ્ । પાત્રદાનાત્સુખમાત્—મસુખં તુ કુભાવતઃ ॥ ૭૮ ॥

અર્થ:—પૂર્વના રાગથી તમારો સંબંધ પરસ્પર મળ્યો, પાત્ર-દાનથી સુખ મળ્યું અને કુમનોરથથી અસુખ પ્રાપ્ત થયું. ॥૭૮॥

પુનઃ સુખં હિ સદ્ભાવાત્ સંપ્રાપ્તં વસુધાધિપ ! । દેશનામિતિ શ્રુત્વા સ ધર્મે ચકાર ભાવતઃ ॥૭૯॥

અર્થ:—વહી હે રાજન ! ઉત્તમ ભાવથી ફરીને સુખ મળ્યું. એવી રીતની ધર્મ-દેશના સાંભળીને તે મૃગાંકભૂપાલ ભાવ-પૂર્વક ધર્મોદ્યમ કરતો હવો. ॥ ૭૯ ॥

જીર્ણોદ્ધારપ્રતિષ્ઠાદિ જિનવિમ્બ-જિનાલયમ્ । ઇત્યાદિધર્મકૃત્યાનિ ચકાર ધરણીપતિઃ ॥ ૮૦ ॥

અર્થ:—જીર્ણોદ્ધાર, જિન-વિંબ, જિન-પ્રતિષ્ઠા અને જિન-મંદિર વિગેરે ધર્મ-કૃત્યો મૃગાંકભૂપાલ કરતો હવો. ॥૮૦॥

एकस्मिन् समये च्युत्वा द्वादशे हि दिवा लये । द्वावपि दुष्टसंसाराद् जन्मतुः सुखहेतवे ॥ ८१ ॥

અર્થ:—સમયાંતરે મૃગાંકભૂપાલ અને તેની સ્ત્રી આ દુષ્ટ સંસારથી ચવીને સુખપાટે બારમે દેવલોકે ગયા. ॥ ૮૧ ॥
પુનઃ સ્વર્ગાત્ સમાગત્ય ભુક્ત્વા ચ માનુષં ભનં । મૃગાઢ્ઢો મુક્તિગેહે હિ માનિન્યા સહ યાસ્યતિ ॥૮૨॥

અર્થ:—વઢી સ્વર્ગથી ચવીને મનુષ્યભવ ભોગવીને મૃગાંકનો જીવ સ્ત્રી સહિત મોક્ષે જશે. ॥ ૮૨ ॥

एवं विभाव्य भो भव्याः ! दानं दत्त सुभावतः । पात्रापात्रे यथा शक्त्या निदानं सुखसन्ततेः ॥

અર્થ:—એ પ્રમાણે જાણીને હે ભવ્ય લોકી ! પાત્રાપાત્રનો વિચાર કરીને શક્તિ પ્રમાણે સુખ-સંતતિના કારણભૂત એવું દાન સદ્ભાવથી આપવું ॥ ૮૩ ॥

श्रीमत्तपगणगगने गगनमणिर्विजयसेनसूरीशः । तस्यानुक्रमपट्टे गुरुर्विजदेवसूरिवरः ॥ ८४ ॥

અર્થ:—શ્રીમત્તપાગચ્છરૂપી આકાશમાં સૂર્યસમાન વિજયસેનસૂરીશ્વર નામે આચાર્ય થયા, તેની પાટે અનુક્રમે વિજયદેવ-સૂરીશ્વર થયા. ॥ ૮૪ ॥

तद्गच्छे सततं जयन्तु सुखदाः श्रीभानुचन्द्राश्चिरम् । षण्मासाऽभयदायकाः क्षितिपतिं दिल्लीपतिं
पेशलम् ॥ सद्वाग्भिः प्रतिबोध्य शास्त्रजलधेः पारंगता भूतले । तीर्थेशाऽकरकारका गतगदाः प्राग्भा-
रपुण्योत्कराः ॥ ८५ ॥

અર્થ: —તેમની પાટે ઉત્તમ એવા દિલ્હીપતિ (અકબર) ને મનોહર વાણીથી બોધીને છ માસસુધા અમારી પલાવનાર, શાસ્ત્રરૂપી સમુદ્રનો પાર પામેલા, પૃથ્વીપર રહેલા તીર્થોના કરને છોડાવનારા, ગયા છે રોગો જેના અને મહોટા પુણ્યના ઉત્કર્ષને કરવાવાળા તેમજ સુખ આપનારા શ્રી ભાનુચંદ્રોપાધ્યાય હમેશાં જયવંતા વર્તો ? ॥ ૮૫ ॥

તસ્ય વર્યપદામ્ભોજ-શિલીમુખાનુકારિણા ।

સપર્યાસક્તચિત્તેન ઋદ્ધિચન્દ્રેણ નિર્મિતમ્ ॥ ૮૬ ॥

અર્થ:—તેમના ઉત્તમ એવા ચરણકમલમાં આસક્ત ચિત્તે ભ્રમરનું અનુકરણ કરનાર શ્રી ઋદ્ધિચંદ્ર (મહારાજે) આ ચરિત્ર રચ્યું. ॥ ૮૬ ॥

इदं विश्वे प्रसिद्धस्य भावांम्मोरुहभास्वतः ।

सच्चरित्रं मृगाङ्कस्य श्लोकाभ्यासनहेतवे ॥ ८७ ॥

અર્થ:—આ જગત્પ્રસિદ્ધ એવું અને ભાવરૂપી કમલને વિકસાવનારું શ્રી મૃગાંકનું ચરિત્ર શ્લોકના અભ્યાસ માટે બનાવ્યું.

पण्डितत्राजकोटीरैरुदयचन्द्रधीधनैः ।

शुद्धीकृतमिदं सम्यक् चरित्रं चित्तसातकृतम् ॥ ८८ ॥

અર્થ:— પંડિતોના સમૂહમાં મુકુટસમાન, બુદ્ધિરૂપી ધનવાળા એવા શ્રી ઉદયચંદ્ર (મહારાજે) ચિત્તને શાંત કરનારું આ ચરિત્ર સમ્યક્પ્રકારે શુદ્ધ કર્યું છે. ॥ ૮૮ ॥

॥ इति श्री मृगाङ्कचरित्रं सार्थं समाप्तम् ॥

આ ગ્રંથની મૂળ પ્રતિ તથા અર્થની એક ચોપડી મુનિમહારાજ શ્રીવિનોદવિજયજીના શિષ્ય મુનિશ્રી વીરવિજયજી મહારાજ પાસેથી મળેલ તેથી તેમનો આભાર માની તે ઉપરથી યથામતિ અર્થ કરીને પ્રત આકારે અમારા “ સૂર્યોદય પ્રિન્ટિંગ પ્રેસ—જામનગર ” માં સ્વપરના શ્રેયાર્થે છાપી પ્રસિદ્ધ કર્યો છે. ॥ શ્રીરસ્તુ ॥

લી. વિઠલજી હીરાલાલ હંસરાજ.

॥ इति श्री मृगांकचरित्रं सार्थं समाप्तम् ॥